

XIV luku

LUOKAT, LUOKKATAISTELU JA VALTIO

Erotukseksi kaikille yhteiskunta- ja talousmuodostumille ominaisista, yleisistä kehityksen lainmukaisuuksista luokkataistelu ei ole kaikkien, vaan niiden tiettyjen muodostumien kehityksen lainmukaisuus, joiden vallitessa yhteiskunta on jakautunut antagonistisiin luokkiin. Luokkiin jakautumista tuntemattomasta alkukantaisesta yhteisöjärjestelmästä lähtien ihmiskunta kulkee luokkayhteiskuntien kautta kohti kommunistista järjestelmää, jonka vallitessa luokkaerot häviävät ainiaaksi. Miksi yhteiskunta jakautuu tietyllä kehityksensä asteella luokkiin? Mitä luokat ovat? Miten ne ovat syntyneet?

Noihin kysymyksiin annettu oikea vastaus suo mahdollisuuden käsittää valtionkin olemuksen, sen synnyn ja osuuden luokkataistelussa.

1. Luokkien määrittelemine

Aloitamme tarkastella yhteiskunnan luokkajaon olemusta. Jos vertaa keskenään eri luokkiin, vaikkapa kapitalistisessa yhteiskunnassa porvaristoon ja työväenluokkaan kuuluvia ihmisiä, niin voi nähdä, että he eroavat sekä elinolojensa että työnsä ja myöskin katsomustensa, tottumustensa ja pyrkimystensä puolesta toisistaan. Mikä sitten on pääasia, joka määrää kaikki luokkien väliset erot? Minkä perustunnusmerkkien nojalla on erotettava toisistaan yhteiskuntaluokat ja mistä noiden erojen syitä on etsittävä?

Yhteiskunnan luokkiin jakautumista ei voi selittää biologisin, rodullisin syin taikka ihmisten luontaisten eroavuuksien avulla, kuten monet luokkasorron puoltajat tekevät.

Etsiessään yhteiskunnan luokkiin jakautumisen oikeutusta „järkkymättömistä luonnonlaeista” porvarilliset sosiologit (19. vuosisadan lopun saksalaisen sosiologin Otto Ammonin, ranskalaisen sosiologin Lapougen ym. tavoin) vaihtavat tavan takaa luokkien väliset sosiaaliset erot yksilöiden välisiin biologisiin ja rotueroihin. Mutta tuollaisten katsomusten kannattajien väitteistä huolimatta ei eri luokkiin kuuluvien ihmisten välisiä biologisia eroja ole olemassa. Ovato kapitalistisissa maissa tehtailija ja työläinen välttämättä eri rotujen edustajia? Eivätköhän tosiseikat osoita, että saman rodun piirissä — sekä Euroopassa, Aasiassa että Amerikassa — vallitsee jakautuminen yhteiskuntaluokkiin?

Toisin kuin rotuerot ovat luokkaerot lähtöisin sosiaalisista eivätkä luontoperäisistä syistä. Yhteiskunnan luokkiin jakautuminen ei ole ikuista, se häviää sosiaalis-historiallisen kehityksen kulussa yhtä välttämättömästi kuin se aikoinaan syntyi.

Yhtä pätemättömiä ovat yritykset johtaa luokkaerot ihmisten yksilöllisten kykyjen eroavuudesta. „Lopullinen perusta, jolla luokkien olemassaolo lepää, on kykyjen yksilölliset eroavuudet”¹, väitti amerikkalainen taloustieteilijä ja sosiologi J. Schumpeter. Todellisuuudessa tehtailijan ja työläisen väliset erot eivät ole heidän yksilöllisten kykyjensä välisiä eroja, vaan heidän yhteiskunnallisen asemansa välisiä eroja. Jotta määriteltäisiin oikein käsitteet „kapitalisti” ja „työläinen”, on jätettävä syrjään asiaankuulumattomina kaikki ihmisten väliset yksilölliset erot ja niiden mukana myös eri henkilöiden kykyjen eroavuudet. Asia on niin, että yksityisten henkilöiden mahdollisuudet kehittää kykyjään luokkayhteiskunnassa määrää se, kuuluvatko he tuohon tai tähän luokkaan, eikä päinvastoin, kuten Schumpeterin kaltaiset porvarilliset sosiologit esittävät. Tunnettuahan on, ettei suurin osa herroista kapitalisteista ole suinkaan kaikkein lahjakkainta väkeä. Jotta he voisivat ottaa paikkansa elämässä, heille riittää se, että heillä on pääomaa; ollessaan pääoman haltijoita he voivat ostaa, hankkia palvelukseensa toisten ihmisten lahjat ja kyvyt.

¹ J. A. Schumpeter, *Imperialism and Social Classes*, N. Y. 1951, p. 210.

Luokkaerojen pohjaa on etsittävä ihmisten aineellisista, taloudellisista elinehdoista eikä heidän tajunnastaan, kuten porvarillisen sosiologian *psykologisen suunnan* kannattajat tekevät. Niin tärkeää kuin onkin tutkia eri luokkiin kuuluvien ihmisten psykologian, käsitysten ja maailmankatsomusten eroavuuksia, ne eivät kuitenkaan määrää luokkien olemassaoloa. Luokat ovat olemassa objektiivisesti, siitä riippumatta, tajuavatko ihmiset sen vai eivät; heidän luokkatietoisuutensa on ainoastaan heidän taloudellisen asemansa, heidän yhteiskunnallisen olemisensä ehtojen selvempi tai hämärämpi heijastus.

Mitkä taloudelliset suhteet sitten nimenomaan määräävät luokkien väliset erot? „Pääoman” III osan viimeisessä, keskenräiseksi jääneessä luvussa Marx huomauttaa, että ensi silmäyksellä saattaa näyttää siltä, kuin luokan muodostaisi sen tulolähteiden yhteisyys. *Jakoon perustuvan* luokkateorian mukaan eroavat palkkatyöläiset, kapitalistit ja maanomistajat toisistaan siten, että ensin mainitut saavat työpalkan, toiset voiton ja kolmannet maakoron. Pelkästään tämän tunnusmerkin perusteella ei kuitenkaan voida määrittellä luokkia, erottaa niitä niiden yhteiskunnallisten välikerrosten ja ryhmien moninaisuudesta, jotka niin ikään saavat tulonsa eri lähteistä. Niinpä esimerkiksi kapitalismin vallitessa ovat tulolähteet erilaisia virkamiehillä, jotka saavat palkan valtiolta, ja lääkäreillä, jotka saavat lääkäripalkkion yksityisiltä henkilöiltä. Mutta eihän se anna perustetta lukea heitä eri luokiksi. On olemassa eroa myös tulon lähteessä ja määrässä eri ryhmien välillä luokan sisällä: maanomistajat jakautuvat viiniviljelysten, peltomaan, metsien, louhosten jne. haltijoihin, mutta he eivät muodosta eri luokkia.

Luokkien välillä on tietenkin olemassa eroa yhteiskunnallisen tulon saantitavassa ja -määrässä, mutta se ero ei ole luokkiin jakautumisen määräävä tunnusmerkki. Siitä voi helposti vakuuttua, kun asettaa itselleen kysymyksen: miksi erilaisia tulolähteitä on olemassa ja miksi siis muodostuu uusia erilaisia luokkia? Miksi esimerkiksi proletaarit on tuomittu eliniäkseen tulemaan toimeen niukoin tuloin, jotka he saavat myymällä työvoimansa? Tämä on ilmeisesti selitettävissä siten, että heiltä on riistetty tuotantovälineiden omistus.

Niin muodoin yhteiskunnallisen rikkauden osuuden saantitavoissa ja -määrässä ilmenevä luokkien välinen ero on peräisin niiden *suhteesta tuotantovälineisiin*, niiden asemasta yhteiskunnallisessa tuotannossa. Ei siis tuotteiden

jakotapa vaan tuotantotapa on edellytyksenä yhteiskunnan luokkiin jakautumiselle ja määrää niiden väliset erot.

Jakoteoriasta seuraa, että luokkataistelu on muka vain taistelua jakotavan muuttamisesta, yhteiskunnallisen tulon suuremmasta osuudesta, ts. taistelua erillisistä uudistuksista, mutta ei koko yhteiskuntajärjestyksen muuttamisesta. Ei ole sattuma, että tuon teorian saarnaajina ovat esiintyneet ja esiintyvät reformistit (aikoinaan K. Kautsky, E. Bernstein ym. ja nykyisin jotkut USA:n D. Dubinskyn kaltaiset oikeistososialistien ja oikeistolaisen ammattiyhdistysten johtajat). Kuitenkaan eivät, vastoin reformistien väitteitä, mitkään jakosuhteita koskevat muutokset voi poistaa riistoa, sillä sen pohja ei ole jakotavassa vaan tuotantotavassa, tuotantovälineiden omistumuodossa.

Epämärksilaisten luokkateorioiden joukossa on sellaisiakin, jotka myöntävät, että luokkien väliset peruserot on etsittävä tuotannon alalta, mutta ei kuitenkaan suhteesta tuotantovälineisiin, vaan erilaisesta tehtävästä yhteiskunnallisen tuotannon organisaatiossa. *Organisaatioteoriassa*, jonka eräänä laatijana on A. Bogdanov, väitetään luokkien ilmaantuneen sen tuloksena, että ihmiset jakautuvat „organisaattoreihin” ja toimeenpanijoihin. Sellainen teoria suo, samoin kuin jakoteoriakin, mahdollisuuden saarnata luokkien ikuisuutta ja niiden sopua. Se johtaa päätelmään, että tuotanto vaatii välttämättä eri luokkien olemassaoloa, joilla on eri tehtävät tuotantoprosessissa, ja jotka täydentävät siten toisiaan.

Luokkien välillä on todella olemassa eroa siihen nähden, mikä on niiden osuus yhteiskunnallisen työn organisaatiossa, mutta ne johtuvat niin ikään erilaisesta suhteesta tuotantovälineisiin. Koneellinen suurtuotanto vaatii kyllä järjestävää toimintaa ja tuotannon ohjausta, mutta siitä ei johdu, että ohjausta pitäisi hoitaa sellaisten ihmisten, jotka kuuluvat toiseen luokkaan kuin välittömät tuottajat. Marx totesi: „Kapitalisti ei ole kapitalisti sen tähden, että hän on teollisuuslaitoksen johtaja, vaan hänestä tulee teollisuuden komentaja sen tähden, että hän on kapitalisti. Teollisuuden ylipäällikkyyys tulee pääoman oikeudeksi samoin kuin feodaalijalla ylipäällikkyyys sodassa ja ylin tuomiovalta olivat maaomaisuuden oikeutena.”¹

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, s. 325.

Kun jotkut tuotantosuhteet elävät yli aikansa ja muodostuvat tuotantovoimien kehityksen esteeksi, niin silloin muuttuu myös hallitsevan luokan osuus työn yhteiskunnallisessa järjestelyssä: se menettää järjestäjän tehtävän tuotannossa ja muodostuu yhteiskuntaruumiin loiskasvaimeksi. Niin kävi aikanaan maanomistaja-aristokratialle ja niin käy nykyisin porvaristolle. „Monopolistinen porvaristo on yhteiskuntaelimityn hyödytön kasvannainen, jota ei tarvita tuotantoprosessissa.”¹ Porvariston loismaisuuden kasvu todistaa tuon luokan eläneen aikansa, todistaa, että se ei ainoastaan ole tuotannolle tarpeeton, vaan suorastaan estää sen kehittymistä ja on niin muodoin raivattava pois.

Eivät tulolähteiden eroavuudet eikä erilainen osuus tuotannon organisaatiossa vielä sellaisenaan määrittele luokkia. Luokkien väliset eroavuudet määräytyvät ennen kaikkea niiden suhteessa tuotantovälineisiin ja sen seurauksena siitä erosta, mikä kullakin niistä on historiallisesti määräytyneessä yhteiskunnallisen tuotannon järjestelmässä. Kuten tiedämme, ovat antagonistisen luokkayhteiskunnan tuotantosuhteet riiston, herruuden ja alistamisen suhteita. Sen selittää se, että hallitsevalla luokalla on yksinoikeus tuotantovälineisiin, ts. sille kuuluvat kaikki tai ainakin tärkeimmät tuotantovälineet samaan aikaan, kun sorretulta luokalta nuo tuotantovälineet puuttuvat. Kaikkialla missä osa yhteiskuntaa hallitsee yksinoikeutetusti tuotantovälineitä, on työntekijän hänen itsensä ylläpitämiseen välttämättömän työajan lisäksi kulutettava vielä lisätyöaikaa tuotantovälineiden omistajan ylläpitämiseksi. *Erilaisesta suhteesta tuotantovälineisiin*, mikä on luokan olennainen, ratkaiseva tunnusmerkki, johdetaan kaikki muut luokkien tunnusmerkit, mm. niiden osuus työn yhteiskunnallisessa organisaatiossa sekä myös niiden tulon määrissä ja lähteissä ilmenevät erot. Kaikki nuo yhteiskunnan luokkiin jakautumisen olemusta luonnehtivat piirteet ja tunnusmerkit on Lenin yleistänyt seuraavaan määritelmään:

„Luokiksi nimitetään suuria ihmisryhmiä, jotka eroavat toisistaan sen mukaan, mikä on niiden paikka historiallisesti määräytyneessä yhteiskunnallisen tuotannon järjestelmässä, mikä on niiden (enimmäkseen laeilla vahvistettu ja määritelty) suhde tuotantovälineisiin, minkälainen on niiden osuus työn yhteiskunnallisessa organisaatiossa, ja siis millä keinoin ja missä määrin ne saavat sen osan yhteiskunnallisesta rikkaudesta, joka on niiden käytettävissä. Luokat ovat sellaisia ihmisryhmiä,

¹ Tie kommunismiin, s. 485.

joista toinen voi anastaa itselleen toisen työn tulokset niiden erilaisen aseman vuoksi tietyssä yhteiskunnallisessa talousmuodossa.”¹

Yhteiskunnan luokkiin jakautumisen perustana on yhteiskunnan taloudellinen rakenne, mutta se heijastuu myös sen valtiollisessa rakenteessa ja henkisessä elämässä. Siksi marxismin-leninismien perustanlaskijat eivät tarkastelleet luokkaa ainoastaan taloudellisenä, vaan myös laveampana sosiaalisena kategoriana. Esimerkiksi he huomauttivat, että kapitalistisille tuotantosuhteille ominainen proletariaatin ja porvariston vastakohtaisuus esiintyy kaikessa sosiaalisessa elämässä: sekä noiden luokkien elinoloissa että niiden perhesuhteissa ja siinä, että työläisillä on erilaiset aatteet ja käsitykset, tavat ja siveelliset periaatteet ja heidän politiikkansa on erilaista kuin porvariston.

2. Luokkien synty. Yhteiskunnan luokkarakenne ja sen riippuvaisuus tuotantotavasta

Luokkaeroavuuksien pohjana on ihmisryhmien erilainen suhde tuotantovälineisiin. Miten tuo ero on syntynyt? Miksi toinen osa yhteiskuntaa on kyennyt keskittämään käsiinsä tärkeimmät tuotantovälineet ja toinen yhteiskunnan osa on niitä vailla? Kenties se voidaan selittää siten, että toisten ihmisten on onnistunut ottaa väkivalloin tuotantovälineet pois toisilta? Niin väittävät eräät porvarilliset sosiologit, jotka etsivät poliittisista tekijöistä, esimerkiksi toisten ihmisten tai kansojen toisia kohtaan harjoittamasta väkivallasta, orjuutuksesta yhteiskunnan luokkiin jakautumisen syitä. Väkivaltateorian kannalla olivat esimerkiksi Dühring, Gumplowicz ja myös Karl Kautsky viimeisissä teoksissaan.

Luokattomasta yhteiskunnasta luokkayhteiskuntaan siirtyminen ei tietenkään tapahtunut ilman väkivaltaa. Mutta väkivalta vain kehitti ja syvensi eriarvoisuutta omistussuhteissa eikä luonut sitä. Väkivallalla ei voi selittää luokkien syntyä enempää kuin rosvouksella yksityisomistuksen syntyä. Kyllähän rosvous voi toisen omistajan omaisuuden siirtää toiselle, mutta se ei voi luoda yksityisomistusta sellaisenaan. Heimojen välisiä aseellisia

¹ V. I. Lenin, Teokset, 29. osa, s. 398.

kahakoita, eränkäyntieduista tapahtuneita yhteenottoja jne. sattui kauan ennen luokkien syntymistä, mutta ne eivät johtaneet orjuuden syntyyn, ennen kuin yhteiskunnan taloudellinen kehitys oli pohjustanut sen.

Luokkia ei voinut syntyä, ennen kuin yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kasvun tuloksena alkoi esiintyä lisätuotetta. Mutta siten syntyi vasta yhteiskunnan luokkiin jakautumisen mahdollisuus, välittömänä syynä yhteiskunnan jakautumiseen antagonistisiksi luokiksi oli tuotantovälineiden yksityisomistuksen syntyminen. Tuotantovoimien kehitys johti yhteiskunnalliseen työnjakoon ja tuotteiden vaihtoon. Työnjaon ja vaihdon kanssa yhdessä kehittyi myös tuotantovälineiden yksityisomistus. Kehittyneempien työkalujen luomisen (esimerkiksi kivikalusta metallisiin siirtymisen) ansiosta lakkasi yhteisen työn välttämättömyys. Taloudellisesti edullisemmaksi muodostui erillisten perheiden voimin tapahtuva tuotanto, ne alkoivat pitää omaa erillistä talouttaan ja harjoittaa työnsä tuotteiden vaihtoa.

Sitä mukaa kuin yhteisomistus väistyi tuotantovälineiden yksityisomistuksen tieltä, kehittyi sukujen ja erillisten perheiden välinen taloudellinen eriarvoisuus. Sukuylimystö erottautui: vanhimmat, sotapäälliköt, uhripapit ja muut henkilöt, joilla oli yhteiskunnallinen toimi sukuyhteisössä, rikastuivat, anastivat osan yhteisön omaisuutta ja alistivat valtaansa yhteisön köyhtyneet jäsenet. Sukuylimystön rikastumista jouduttivat yhteisöjen väliset, taajenneet sotilaalliset yhteenotot. Sodista muodostui pysyvä elinkeino. Sotapäällikkö ja hänen seurueensa alkoivat pitää sotaa ja rosvousta kunniakkaampana asiana kuin työtä. Muinaisten germaanien elämää 1. vuosisadalla kuvanneen roomalaisen kirjailijan Tacituksen sanojen mukaan sotilasseuralaisia „on helpompi taivuttaa taisteluun vihollista vastaan ja hankkimaan haavoja kuin kyntämään maata ja odottamaan satoa. Enemmänkin, he pitävät laiskuutena ja raukkamaisuutena hankkia hiellä sitä, mikä voidaan saada verellä”. Kaikkien näiden ehtojen vallitessa kehittyi yhteisön sisällä asteittain omistussuhteiden eriarvoisuus ja luokkiin jakautuminen.

Luokkien muodostuminen tapahtui ensinnäkin siten, että yhteisön sisällä erkani riistävä huippukerros, joka alunperin koostui sukuylimystöstä ja myöhemmin laajemmasta rikkaiden ihmisten kerroksesta; toiseksi siten, että aluksi vangiksi otetut

vierasheimoiset tehtiin orjiksi ja sittemmin myös velkasiteisiin joutuneet köyhtyneet omaheimolaiset.

Orjuuden ensimmäinen muoto syntyi patriarkaalisen suku-yhteisön uumenissa. Se oli patriarkaalista eli kotiorjuutta, jonka oloissa orjien määrä oli verraten vähäinen: he uurastivat yhdessä suvun tai perheen vapaiden jäsenten kanssa suvun vanhimman taikka perheen päämiehen silmälläpidon alaisena.

Tuotantovoimien, yksityisomistuksen ja vaihdon kehityksen tuloksena tuli patriarkaalisen orjuuden tilalle, joka vielä oli sopeutunut sukuun perustuviin suhteisiin, uusi orjuuden muoto: alettiin suorittaa tärkeimmät työt orjilla, joiden kannettavaksi asetettiin tuotannollisen työn koko taakka. Orjakauppa alkoi huomattavasti kehittyä.

Yhteiskunnan jakautuminen luokkiin oli viime kädessä tulos tuotantovoimien ja yhteiskunnallisen työnjaon kehityksestä, joka johti yksityisomistuksen syntymiseen, kaupungin ja maaseudun, henkisen ja ruumiillisen työn väliseen vastakohtaisuuteen. Sekä kaupungin ja maaseudun välinen että henkisen ja ruumiillisen työn välinen vastakohtaisuus esiintyy läpi koko luokkayhteiskunnan historian.

Vuosisatoja kestäneen historian kuluessa vaihtuivat yhteiskunta- ja talousmuodostumat, yhteiskuntaelämän näyttämöltä poistui luokkia ja toisia syntyi ja myös yhteiskuntamuodostumien sisäiset luokkien väliset keskinäissuhteet muuttuivat. Kaikkien noiden muutosten perussyynä ovat muutokset, jotka ovat tapahtuneet tuotantotavassa, tuotantovoimissa ja tuotantosuhteisissa. Tuotantotavan vaihtuessa toiseen muuttui tuotantovälineiden jakautuminen yhteiskunnan jäsenten kesken, muuttuivat omistumuodot ja sen seurauksena myös yhteiskunnan luokkarakenne. Luokkayhteiskunnan historia tuo esiin kolme luokkaorjuutuksen muotoa: orjuus, maaorjuus ja palkkatyö. Noiden riiston muotojen johdonmukainen vaihtuminen, minkä aikaansai tuotantovoimien kehittyminen, merkitsi sitä, että työntekijän henkilökohtainen riippuvaisuus korvautui asteittain hänen taloudellisella riippuvaisuudellaan.

Orjanomistukseen perustuvan tuotantotavan vallitessa ei orjanomistaja ollut vain tuotantovälineiden, vaan myös tuotannon työntekijän omistaja. Työntekijää pidettiin pelkkänä työkaluna tuotannossa. Maataloutta koskevassa tutkielmassaan jakoi roomalainen kirjailija Varro välineet, joilla peltoa muo-

kataan, kolmeen ryhmään: „puhuvat välineet”, välineet, jotka „päästävät artikuloimattomia ääniä.. ja mykät välineet... puhuvia ovat orjat, artikuloimatonta ääntä päästäviä ovat juhdat, mykkiä vankkurit”. Orjuus on riiston karkein ja ankarin muoto.

Tuotantotavan muuttuessa tuli orjanomistukseen perustuvan riiston muodon tilalle feodaalinen. Feodaalisen tuotantotavan vallitessa talonpojalla oli hallussaan pieni talous ja joitakin tuotantovälineitä. Feodaali oli kuitenkin päätuotantovälineen — maan — omistaja, mikä antoi hänelle mahdollisuuden ottaa omakseen talonpojan lisätyön. Maaorja oli erilainen kuin orja: häntä ei pidetty täysin feodaalin omaisuutena, tämä saattoi kyllä ostaa tai myydä hänet, mutta (lain mukaan) ei tappa. Feodaalien harjoittama talonpoikien tuottaman lisätuotteen anastaminen tapahtui joko työllämaksukoron (barštšina)¹ muodossa tai tuotekoron (obrok)² taikka sitten rahakoron muodossa (jolloin talonpoika maksoi tilanherralle määräsunnan rahaa). Nuo anastamisen muodot vaihtuivat johdonmukaisesti feodaalisen tuotantotavan kehityksen eri vaiheissa.

Orjanomistusjärjestelmässä ja feodaalisessa yhteiskunnassa aineellisten hyödykkeiden valmistajat, orjat ja maaorjatalonpojat, olivat oikeudellisesti alemmassa asemassa ja henkilökohtaisesti riippuvaisia tuotantovälineiden omistajasta. Noissa yhteiskunnissa oli luokkaerot vahvistettu oikeudellisesti valtiovallan toimesta väestön säätyjaoksi. Lailla säädettiin jokaiselle säädylle oma paikkansa valtiossa, sen oikeudet ja velvollisuudet. Siksi orjanomistusjärjestelmän ja feodaalisen yhteiskunnan luokat olivat samalla myös erityisiä säätyjä. Kapitalistinen tuotantotapa yksinkertaisti yhteiskunnallista luokkajakoa ja lakkautti säätyetuoikeudet. Kapitalismin vallitessa tuli suoranaisista tuottajista — työläisistä — oikeudellisesti vapaita. Mutta heiltä puuttuu tuotantovälineiden omistusoikeus ja he ovat taloudellisesti riippuvaisia kapitalisteista. Kapitalistista riistonmuotoa Marx ja Engels nimittivät palkkaorjuuden järjestelmäksi.

Niin muodoin antagonististen tuotantotapojen luonteesta johtuu erilaisia riistomutoja ja samalla myös yhteiskunnan erilainen luokkiin jakautuminen. Jokaiselle antagonistiselle tuotantotavalle on ominaista erityinen yhteiskunnan luokkajako: orjanomistukseen perustuvalla tuotantotavalla jako orjanomistajiin ja orjiin, feodaalisella jako feodaaleihin ja maaorjatalonpoikiin ja kapitalistiselle jako kapitalisteihin ja proletaareihin.

Nämä ovat vastaavien yhteiskunta- ja talousmuodostumien perusluokkia. Jokaisessa muodostumassa on kaksi perusluokkaa,

¹ Barštšina — taksvärkki, veropäivätyö. Suom.

² Obrok — aprakkavero. Suom.

Niiden olemassaolo seuraa välittömästi siitä tuotantotavasta, johon kyseessäoleva yhteiskuntamuodostuma perustuu. Noiden luokkien keskinäisuuhteissa ja taistelussa ilmenee tuon tuotantotavan ja koko yhteiskunnan perusristiriita.

Rinnan vallitsevan tuotantotavan kanssa saattaa yhteiskunnassa säilyä myös entisten tuotantotapojen jäänteitä taikka syntyä erikoisia talousmuotoja, ts. uuden tuotantotavan ituja. Sen seurauksena on tavallisesti olemassa perusluokkien rinnalla myöskin *sivu-* tai *väliluokkia*.

Niinpä orjanomistusyhteiskunnissa oli olemassa myös vapaita pienviljelijä-talonpoikia sekä käsityöläisiä. Feodaalisessa yhteiskunnassa kasvoi kaupunkien kehittyessä uusia yhteiskuntakerroksia: killoiksi ja ammattikunniksi järjestyneitä käsityöläisiä, kauppiaita jne. Myöhäiskeskiajan kaupungeissa muuttuivat ammattikuntamestarit riistäjäkerrokseksi ja kisällit riistetyksi työläisjoukoksi. Myös talonpoikaiston huippukerroksesta kehittyi kapitalistisia aineksia.

Kapitalistisessa yhteiskunnassa oli olemassa pitkän ajan — ja niissä maissa, joissa on säilynyt feodalismiin huomattavia jäänteitä, on nykyisinkin sivuluokkana — tilanherroja, suurmaanomistajia, jotka käyttävät talonpoikien riistämässä kapitalististen menetelmien ohella myös esikapitalistisia.

Useimmissa kapitalistisissa maissa on suurilukuisia pikkuporvariston kerroksia: pienviljelijöitä, käsityöläisiä, pienkauppiaita jne. Näiden olemassaolon taloudellisena perustana on yksinkertainen tavarantuotanto. He ovat väliasemassa porvariston ja proletariaatin välillä. Yhtäläistä heillä on porvariston kanssa se, että he ovat yksityisomistajia (vaikka toisin kuin työnteosta erillinen, yksityiskapitalistinen omaisuus tämä on työnteko-omaisuutta, joka perustuu henkilökohtaiseen työhön); yhtäläistä heillä on proletariaatin kanssa se, että he ovat työntekijöitä ja joutuvat kapitalistisen riiston kohteeksi.

Kapitalismin kehittyessä pikkuporvaristo jakautuu kerrokseen, erilaistuu: sen vähäinen osa rikastuu ja muuttuu kapitalisteiksi, riistäjiksi, suurin osa taas menettää omaisuutensa ja siirtyy puoliproletaarien tai proletaarien asemaan. Se on lainmukainen prosessi, joka johtuu suurtuotannon etevämmyydestä pieneen verrattuna, Marxin keksimästä pääoman keskittymisen ja yhteenkokoutumisen laista. Tuo prosessi ei kuitenkaan johda pientuottajien täydelliseen syrjäytymiseen. Jopa kapitalismin kehittyneissäkin maissa on aika lukuisa pientuottajien kerros, kun

taas maissa, jotka ovat kapitalistisesti vähemmän kehittyneitä, he muodostavat vallitsevan joukon — aina 60—70% asukasluvusta.

Huomattavan — ja sitä paitsi kasvavan — osan kapitalististen maiden väestöstä muodostavat toimihenkilöt, insinööri- ja teknikkokunta jne., jotka useasti myös kuuluvat keskikerrokseen (heitä kutsutaan „uusiksi” keskikerroksiksi erotukseksi pientuotajista — „vanhoista” keskikerroksista). Kuitenkaan ei heitä läheskään kaikkia voi todellisuudessa lukea keskikerrokseen kuuluviksi. Virkamiehistö, teollisuuden, kaupan, luottojärjestöjen jne. hallinnollisen henkilökunnan huippukerros kasvaa yhteen porvariston kanssa ja käyttää hyväkseen murusia sen voitoista; noiden mitään tuottamattomien kerrosten kasvu liittyy kapitalismin mätänemiseen. Suurin osa toimihenkilöistä taas menettää nykyoloissa yhä enemmän entistä etuoikeutettua asemaansa ja heistä tulee „työläisiä valkoisissa kauluksissa”. Melkoinen osa insinööri- ja teknikkokuntaan kuuluvista työntekijöistä menettää tuotannon automatisoinnin johdosta työläisten johtamisen ja valvomisen tehtävän ja lähentyy työnsä luonteen puolesta työläisten perusjoukkoa. Nuo prosessit ovat osoituksena aikamme porvarillisten sosiologien ja oikeistososialistien esittämän väestön „deproletarisoitumista” koskevan väitteen pätemättömyydestä; proletariaatin rivit päinvastoin laajenevat.

Rinnan toimihenkilöiden ja insinööri- ja teknikkokunnan kanssa kapitalistisessa yhteiskunnassa on huomattava määrä henkisen työn tekijöitä, niin sanottujen vapaiden ammattien edustajia (yksityispraktiikkaa harjoittavia lääkäreitä, asianajajia, taiteen työntekijöitä jne.). Asemaltaan tuo työntekijäkategoria omaa paljon yhteistä pientuottajien kanssa.

Koko se ihmisjoukko, joka suorittaa ammattimaisesti henkistä työtä, muodostaa *sivistyneistön*.

Sivistyneistö ei milloinkaan ole ollut eikä voi olla erikoinen luokka. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että sillä ei ole itsenäistä sijaa aineellisten hyödykkeiden tuotannossa. Sen suurin osa (lukuunottamatta teknillistä sivistyneistöä) työskentelee aineellisten hyödykkeiden tuotantopiirin ulkopuolella. Sitä paitsi sivistyneistö ei ole luokkakokoonpanoltaan yhtenäinen, se koostuu eri luokkien edustajista ja palvelee eri luokkia, sisältyy osittain niihin taikka sivuaa niitä. Sen mukaisesti sivistyneistö

jakautuu kapitalistisessa yhteiskunnassa porvarilliseen, pikku-porvarilliseen ja proletaariseen sivistyneistöön. V. Vorovskin sattuvan ilmaisun mukaan sivistyneistö „muistuttaa aatteellista parlamenttia, jossa eri luokkien edustajat kuuluvat kaikkiin mahdollisiin ryhmittymiin sen mukaan, miten niiden luokkien edut ryhmittyvät, joista he ovat lähtöisin. Kokonaisuutena sivistyneistön luokkapiirteistä puhuminen on sen vuoksi kaikkea perustaa vailla”¹. Sivistyneistöllä on merkittävä osa luokkataistelussa. Kysymyksellä mahdollisimman laajojen sivistyneistön kerrosten saamisesta puolelleen on oleellinen merkitys taisteleville luokille. Kapitalistisen yhteiskunnan elinolot pakottavat sivistyneistön joukon palvelemaan hallitsevia riistäjäluokkia. Samanaikaisesti ei nykyajan kapitalismi kuitenkaan kykene turvaamaan sivistyneistön laajoille piireille sen luovien voimien käyttämisen ehtoja. Osa porvarillista sivistyneistöä, joka tajuaa kapitalismin mädännäisyyden, siirtyy työväenluokan puolelle. Työväenluokka luo myös oman, proletaarisen sivistyneistönsä, vaikka kapitalismi tekeekin työläisille vaikeaksi sivistyksen hankkimisen ja pääsyn henkiseen työhön.

Näemme, miten mutkikas yhteiskunnan luokkakokoonpano on, perusluokkien lisäksi saattaa olla sivuluokkia, erilaisia välikerroksia ja kerrostumia. Useasti on yhteiskunnassa myös lukumäärältään suurempia tai vähäisempiä luokastaan vieraantuneita aineksia, jotka koostuvat yhteydet luokkaansa menettäneistä, tiettyä tointa omaamattomista taikka „pohjasakkaan” painuneista ihmisistä (sellainen on kapitalismin vallitessa ryysyköyhälistö: kerjäläiset, prostituoidut, varkaat, pikkurikolliset jne.).

Yhteiskunnan luokkakokoonpanon mutkikkuutta käyttävät porvarilliset sosiologit useasti hämätäkseen kapitalistisen yhteiskunnan perusluokkakajako. He vaihtavat sen jakoon sosiaaliin kerroksiin („stratum” on geologiasta lainattu oppisana, siitä on johdettu „sosiaalinen stratifiointi” — sosiaalisia kerroksia, muovautumia jne. koskeva oppi). Tuollaisia „kerroksia” porvarilliset sosiologit luettelevat suuren joukon ja tekevät sitten päätelmän, että nyky-yhteiskunnassa niiden kaikkien väliset rajat ovat liikkuvia. Amerikkalainen filosofi ja taloustieteilijä St. Chase selittää, että USA:ssa „luokat ovat jatkuvassa liikkeessä: niihin kuuluvat ihmiset kohoavat ja laskeutuvat kuin laitosten hissit”.

Mutta vaikka yksityisten henkilöiden luokka-asema saattaakin muuttua, se ei vielä poista luokkien välisiä eroja, kun luokat otetaan suurina ihmis-

¹ В. В. Воровский, Представляет ли интеллигенция общественный класс? Соч., т. II. Соцэргиз, 1931, стр. 14.

ryhminä, jotka muodostavat yhteiskunnan luokkarakenteen. Ja vakuuttivatpa Chase ja hänen kaltaisensa miten vankasti tahansa, että USA:ssa ihmiset voivat vapaasti muuttaa luokka-asemaansa, esimerkiksi, että jokaisesta kengänkiillottajasta voi tulla miljoonamies, sellainen mahdollisuus on suljettu miljoonilta ihmisiltä. Jokainen siirros, joukkojen sosiaalisessa asemassa tapahtuva muutos vie niitä vain alaspäin. Pikkuyrittäjien häviöön joutuminen, talonpoikien ja käsityöläisten proletarisoituminen, se, kun osa työläisiä siirtyy työttömien ja ryyssyköyhälistön asemaan, vain syventää kapitalistisen yhteiskunnan perusluokkien vastakohtaisuutta. Ylöspäin sosiaalisella portaikolla voivat kohota vain jotkut yksilöt.

Samalla yhteiskuntamuodostuman asteella olevissa eri maissa ei väestön luokkakokoonpano ole täysin yhtäläinen noiden maiden taloudellis-sosiaalisen kehityksen erikoisuuksien vuoksi: esimerkiksi työläisten, kaupungin ja maaseudun pikkuporvarillisten kerrosten ominaispaino jne. on erilainen. Vasta ottamalla huomioon kunkin maan luokkavoimien keskinäissuhteen erikoisuudet ja tuon maan yhteydet toisiin maihin voi työväenluokan puolue laatia luokkataistelulle oikean taktiikan.

3. Luokkaedut ja luokkataistelu. Luokat ja puolueet

Alkukantaisen yhteisön hajoamisen ajoista alkaen yhteiskunnan koko historian ajan esiintyy luokkien välinen taistelu. „Vapaa ja orja, patriisi ja plebeiji, paroni ja maaorja, mestari¹ ja kisälli, sanalla sanoen sortaja ja sorrettu ovat aina olleet toistensa vastakohtia, käyneet keskeytymätöntä, milloin peitettyä, milloin avointa taistelua, mikä on aina päättynyt koko yhteiskuntarakennuksen vallankumoukselliseen uudistamiseen tahi taistelevien luokkien yhteiseen häviöön”²,— näin luonnehtivat Marx ja Engels „Kommunistisen puolueen manifestissa” ennen kapitalismin syntyä tapahtuneen luokkataistelun perusvaiheita. Kapitalismin aikakausi, joka jakoi yhteiskunnan kahteen suureen

¹ Tässä on kysymys riistäjäksi muuttuneesta myöhäiskeskiajan ammattikuntamestarista.—*Toim.*

² „Taistelevien luokkien yhteinen häviäminen”, josta Marx ja Engels puhuvat, tapahtui orjanomistusjärjestelmän murskaantuessa, jolloin orjien luokkataistelu ei johtanut heidän voittoonsa, vaikka se antoikin kuolettavan iskun orjanomistusjärjestelmälle. Ulkoapäin tulleiden barbaariheimojen antamien ja sisäpuolella kapinoivien orjien iskujen vaikutuksesta tapahtunut orjanomistusjärjestelmän murskaantuminen johti loppujen lopuksi sekä orjien että orjanomistajien häviämiseen. Niiden paikan ottivat feodaalisen yhteiskunnan luokat.

leiriin, kahteen suureen luokkaan — porvaristoon ja proletariaattiin —, toi tullessaan entistä kärjistyneemmän luokkataistelun.

Minkä vuoksi luokkien kesken sitten on käynnissä taistelu? Onko se historiallisesti väistämätön? Porvarilliset historioitsijat ja sosiologit vakuuttavat sen olevan „luokkien keskinäisen ymmärtämyksen puutteen, väärinkäsityksen”, yhteiskunnan hallitsevien huippujen taitamattoman politiikan, „pahansuopien ainesten kiihotuksen” tulosta jne.

Julkisessa sanassa sekä monissa filosofisissa ja sosiologisissa teoksissa, joita julkaistaan kapitalistisissa maissa, kehoitetaan luokkia yhteistyöhön. Noiden kirjoitusten laatijat esittävät etsittäväksi sellaisia „moraalisia arvoja”, sellaisia aatteita, jotka pystyisivät liittämään yhteen toisilleen vastakkaiset luokat. Ja kun elämässä havaitaan tuollaisten yritysten toivottomuus, he sanovat, että olisi pitänyt saada aikaan parempia, kaikille luokille kelvollisempia ihanteita.

Mutta kysymys ei tietenkään ole siitä, että he eivät voi löytää sopivia aatteita. Jos ajatellaan, että luokat, jolla on sovitamattomat, antagonistiset edut, voidaan sulattaa yhteen „parhaiden” aatteiden tai „moraalisten arvojen” avulla, merkitsee se, että lähestytään kysymystä idealistisen historiankäsityksen harha-asemista. Todellisuudessa ei voi olla olemassa lujaa poliittista ja henkistä ykseyttä yhteiskunnassa, jossa luokkien taloudellisen olemisen ehdot, niiden perin juurin vastakohtaiset edut asettavat nuo luokat keskenään vastakkain.

Luokkataistelun synnyttää eri luokkien taloudellisen aseman vastakohtaisuus ja niiden etujen välinen ristiriita. Jos taas edut ovat vastakkaiset, epäonnistuvat kaikki yritykset liittää luokat yhteen saarnaamalla yhteistä moraalialia.

Mitä luokkaedut sitten ovat, mihin ne perustuvat? Joskus väitetään, että luokkaedun määrää tietyn luokan jäsenten tietoisuus. Sellainen väite on kuitenkin virheellinen. Jonkin kapitalistisen maan työväenluokka voi olla tajuamatta perusetujaan ja rajoitua jonakin kautena taistelemaan joistakin osittaiseduistaan (esimerkiksi työpalkan korottamisesta, työajan lyhentämisestä jne.). Mutta sellainen ei merkitse, että sen luokkaetu rajoittuisi pelkästään työpalkan korottamiseen ja työolojen parantamiseen. Työväenluokan objektiivisen aseman ja elinolojen vuoksi sen edut vaativat vapautumista kapitalistisesta riistosta ja kapitalismin hävittämistä.

Luokkaetua ei määrittele luokan tietoisuus, vaan kunkin luokan asema yhteiskunnallisen tuotannon järjestelmässä. Koska proletariaatti ei omista tuotantovälineitä ja se on kapitalistisen riiston kohteena, niin se on objektiivisen asemansa vuoksi kiinnostunut kapitalismin hävittämisestä ja on vallankumouksellinen luokka. Sitä vastoin porvaristo on kiinnostunut kapitalistisen järjestelmän ikuistamisesta. Porvarit ja proletaarit ovat antagonistisia luokkia, sillä niiden edut ovat vastakkaiset ja sovittamattomat. Samanlaisia antagonistisia luokkia olivat kapitalismia edeltäneiden yhteiskuntien perusluokat: orjanomistajat ja orjat, feodaalit ja maaorjat. Siksi niiden välinen luokkataistelu on historiallisesti väistämätöntä.

Antagonistisia voivat olla paitsi jonkin yhteiskunta- ja talousmuodostuman vastakkaisten luokkien väliset suhteet, myös sellaisten eri muodostumien luokkien väliset suhteet, joista toinen on tullut toisen sijaan. Sellaisia olivat esimerkiksi porvariston ja feodaalien väliset suhteet sillä aikakaudella, jolloin riiston porvarilliset menetelmät joutuivat ristiriitaan feodaalisten menetelmien kanssa. Koska kuitenkin kumpikin luokka on riistäjä, ne saattoivat yhdistyä. Useiden maiden talouselämässä kasvoivat riiston feodaaliset menetelmät yhteen porvarillisten kanssa ja politiikan alalla taas porvaristo ja feodaalit liittoutuivat useasti, etenkin silloin, kun niitä nousi uhkaamaan yhteinen vastustaja — kansanjoukot proletariaatin johdolla.

Kun luokkien etujen vastakohtaisuus tai eriävyys on niiden välisen taistelun pohjana, niin toisaalta eri luokkien etujen yhteensattuminen luo mahdollisuuden niiden yhteiselle toiminnalle. Sellaisia mahdollisuuksia on eniten asemaltaan läheisillä luokilla, esimerkiksi kapitalismin oloissa työväenluokalla ja talonpoikaistolla. Vaikka talonpoikaisto onkin pienyksityisomistajien luokka, kiinnostaa sitäkin, kuten työväenluokkaa, vapautuminen pääoman ikeestä, pääoman, joka autioittaa maaseutua, imee siitä elinneeet. Etujen yhteisyydestä johtuu, että on mahdollisuus muodostaa proletariaatin ja talonpoikaiston ja myöskin työkansan muiden kerrosten välinen luja liitto. Työväenluokan liittolaisiksi tulevat, kuten NKP:n ohjelmassa huomautetaan, myös toimihenkilöiden lukuisat kerrokset sekä huomattava osa sivistyneistöä, jotka kapitalismi on painanut proletaarien asemaan ja jotka tajuavat välttämättömiksi muutokset yhteiskuntaelämässä. Tuollaisessa liitossa on proletariaatti, vallankumouk-

sellisimpana, järjestyneimpänä ja tiivistyneimpänä luokkana, johdossa.

Luokkataistelussa ovat mahdollisia tilapäiset, yhteiskunnalliselta luonnoltaan varsin erilaisten luokkien etujen yhteensattumiset silloin, kun niitä vastassa on yhteinen vihollinen. Niinpä yleiskansalliset tehtävät, esimerkiksi taistelu kansallisen riippumattomuuden puolesta siirtomaissa ja puolisiirtomaissa, saattavat muodostaa pohjan työkansan joukkojen (työväenluokan, talonpoikaiston ja kaupunkien pikkuporvariston) ja kansallisen porvariston yhdistetylle toiminnalle.

Luokan sisällä on kerroksia ja ryhmiä, jotka saattavat joskus joutua ristiriitaan keskenään taikka koko luokan perusetujen kanssa. Niinpä kapitalistien luokan keskuudessa on teollisuusporvaristo, finanssimiehiä, kauppiaita jne. Valtiomonopolistisen kapitalismin vallitessa erottautuu porvariston monopolistinen huippukerros, joka asettaa itsensä tuon luokan kaikkien muiden kerrosten yläpuolelle. Proletaarien luokka ei myöskään ole aivan yhdenlaatuista, vaikka sitä eivät jaakaan omistussuhteet; sen piirissä on eri teollisuudenalojen, eri paikkakuntien työläisiä, ammattitaidottomia ja ammattityöläisiä jne. omine ammatillisine tai ryhmäetuiheen.

Luokan sisäisten ryhmien olemassaoloa marxilaisuuden vastustajat käyttävät joskus todistamaan, että luokat „hajoavat”. Niinpä Itävallan sosialistisen puolueen vuoden 1957 marraskuun edustajakokoukselle esitetystä puolueohjelman luonnoksessa sanottiin, että nyky-yhteiskunta on kehittynyt vallan toisin kuin Marx ja Engels ennustivat „Kommunistisessa manifestissa”: yhteiskunnan proletaareiksi ja kapitalisteiksi jakautumisen sijasta on muodostunut kokonainen joukko väestöluokkia ja -ryhmiä, joilla on monin eri tavoin toisiinsa yhdistyvät edut. Vastaavanlaisen katsomuksen esittää eräs Ranskan sosialistien teoreetikoista A. Philip kirjassaan „Uskollinen sosialismi” (1957). Työväenluokan yhtenäisyys, josta Marx puhui 19. vuosisadan puolivälissä, merkitsee nykyisin „pelkästään romanttista tuulentupaa”, A. Philip väittää. „Vastakkaisilla navoilla olevien kahden luokan sijasta meillä on edessämme koko joukko ryhmiä mitä ristiriitaisimpine etuiheen...” Moinen katsomus vääristelee todellisuutta, sillä se panee samaan nippuun luokkien välisen perusvastakohdan ja luokkien sisäisten ryhmien vähemmän oleelliset eroavuudet. Eri luokkien sisäisten ryhmien edut ovat tilapäisiä ja osittaisia, kun taas luokan yhteinen etu on kestävä, perusetu. Siksi ryhmäedut jäävät luokkataistelun kärjistyksen kausina taka-alalle koko luokan yhteisiin etuihin verraten. Työväenluokan yhtenäisyys, josta A. Philip puhuu „romanttisena tuulentupana”, terästy luokkataistelun kulussa kaikista vaikeuksista huolimatta.

Luokkien peruseduista johtuu näiden luokkien suhtautuminen vallitsevaan tuotantotapaan, olemassaolevaan yhteiskunta- ja valtiojärjestelmään. Antagonistiset luokat käyvät keskenään milloin peitettyä milloin avointa taistelua, jonka tarkoituksena on olemassaolevan järjestyksen ja sen pohjana olevan tuotantotavan säilyttäminen tai hävittäminen. Antagonististen luokkien leppymättömän taistelun välityksellä toteutuu yhteiskunnan etenevä liike, toisten yhteiskuntamuotojen vaihtuminen toisiin, korkeampiin.

Porvarilliset sosiologit ja reformismin kannattajat, oikeistososialistien ideologit kiistävät luokkataistelun lainmukaisuuden ja väittävät, että edistystä eteenpäinvievä voima on „luokkien yhteistyö”, että yhteiskunnan kehitys kulkee eteenpäin silloin, kun kaikki luokat tajuavat jonkin laitoksen „epätäydellisyyden” ja muuttavat sitä yhteistoimin. Reformistit näkevät vallankumouksellisessa luokkataistelussa „tarpeettomien” yhteentörmäysten ilmenemistä, jotka saattavat vain sysätä yhteiskuntaa taaksepäin. Itse asiassa ei kuitenkaan luokkataistelu, vaan se, kun reformistit kieltävät sen, vetää yhteiskunnan kehitystä taaksepäin. Sillä jos luokkien välinen taistelu todellakin lakkaisi, kuten reformistit haaveksivat (mikä kuitenkin antagonistisessa yhteiskunnassa tietenkin on itse asiassa mahdotonta), niin se merkitsisi, että aikansa elänyt järjestelmä tulisi ikuistetuksi ja työtätekevät olisi tuomittu ainaiseen orjuuteen. Nimenomaan luokkien vallankumouksellinen taistelu on antagonististen yhteiskuntien kehityksen liikkeellepanija: se ja ainoastaan se johtaa aikansa eläneiden laitosten luhistumiseen, talouselämän vanhentuneiden muotojen poistamiseen, jotka häiritsevät yhteiskunnan kehitystä; niin muodoin se vie eteenpäin historiallista kehitystä. Kuten tiedämme, marxilainen dialektiikka on paljastanut kaiken kehityksen lähteeksi vastakkaisten voimien ja pyrintöjen taistelun. Luokkayhteiskunnassa tuo dialektiikan lain vaikutus ilmenee luokkien taistelussa.

Luokkataistelu merkitsee luokkayhteiskuntien kehityksen lainmukaisuutta ja liikkeellepanevaa voimaa. Marxin ja Engelsin keksimä suuri historiallinen luokkayhteiskuntien liikunnan laki on siinä, että „kaikkalainen historiallinen taistelu — käytäköön sitä sitten politiikan, uskonnon, filosofian tai muulla ideologian alalla — on todellisuudessa vain yhteiskunnallisten luokkien

taistelun enemmän tai vähemmän selvää ilmenemistä, ja näiden luokkien olemassaolo ja samalla myös niiden väliset yhteentörmäykset johtuvat vuorostaan niiden taloudellisen aseman kehityksasteesta, tuotannon luonteesta ja tuotantotavasta sekä siitä määräytyvästä vaihdosta”¹. Tuolla lailla on Engelsin mukaan yhtä suuri merkitys historiatieteelle, luokkayhteiskunnan kehityksen käsittämiseksi kuin energian muuttumisen lailla on luonnontieteelle.

Luokkataistelu saa ilmauksensa kaikilla yhteiskuntaelämän aloilla. Luokat käyvät taistelua taloudellisista eduistaan — osastaan ja paikastaan aineellisten hyödykkeiden tuotannossa ja jaossa. Ja koska hallitsevien luokkien etuja varjellomassa on niiden oma valtio ja taloudelliset edut saavat taas keskitetyn ilmauksensa politiikassa, luokkien poliittisissa eduissa, niin niiden välinen, aluksi talouden alalla kehittyvä taistelu siirtyy politiikan alalle ja kasvaa taisteluksi valtiollisesta vallasta. Valtiomuotojen, poliittisten järjestelmien muutokset ovat aina sen luokkavoimien keskinäissuhteen muutosten tulosta, joka muodostuu näiden voimien taistelun kuluksi. Niin ikään luokkayhteiskunnan henkisen elämän alueella — siveellisten, uskonnollisten, poliittisten ja muiden aatteiden taistelussa — aina heijastuu loppujen lopuksi joidenkin luokkien asema ja niiden taloudelliset edut.

Luokkien taistelu ilmenee selväpiirteisimmässä muodossa poliittisten puolueiden taistelussa. Poliittiset puolueet ilmaisevat luokkien etuja ja johtavat niiden taistelua. Poliittiselta olemukseltaan ja koostumukseltaan puolue edustaa jonkin luokan osaa ja sitä paitsi sen aktiivisinta osaa.

Puolueet eroavat luokista siten, että ne: 1) eivät milloinkaan käsitä koko luokkaa, vaan ovat vain osa luokkaa (sana „puolue” on muodostunut useihin kieliin latalalaisesta sanasta *pars* — osa); 2) ovat tulos kyseisen luokan kaikkein aktiivisimpien edustajien tietoisesta yhteenliittymisestä, joka on tehty tiettyjen poliittisten luokkatavoitteiden nimessä, kun taas luokat syntyvät tahattomasti yhteiskunnan taloudellisen kehityksen seurauksena. Siksi puolue syntyy myöhemmin kuin luokka. Puolueiden ansiosta luokka tajuaa perusetunsa, järjestyy poliittisesti ja lujittuu kokonaisuudeksi, jolla kaikella on ratkaiseva merkitys vastaiselle luokkataistelun kehitykselle.

Kaikki poliittiset puolueet eivät tunnusta avoimesti olevansa jonkin luokan etujen puoltajia. Kun proletariaatin vallankumouk-

¹ K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset, I osa, 1958, s. 200.

sellinen puolue esiintyy avoimesti, tuntematta tarvetta peitellä sitä, minkä luokan etuja se puolustaa, niin riistäviä luokkia palvelevat taantumukselliset puolueet sen sijaan huolellisesti naamioivat, kätkevät luokkakasvonsa. Joka käänteessä sosialismin ja demokratian viholliset nimittävät itseään sosialisteiksi ja demokraateiksi; lahjottavat pääoman palkkalaiset julistautuvat työn pyyteettömiksi puoltajiksi; jotkut puolueet, jotka ovat kavaltaaneet kansalliset edut, nimittävät itseään kansallisiksi puolueiksi. Lenin opetti työtätekeviä varomaan senkaltaisia valheellisia vakuutteluja. Hän opetti paljastamaan porvarillisten ja pikkuporvarillisten puolueiden todelliset luokkakasvot, tutkimaan puolueita niiden tekojen eikä niiden sanojen ja julistusten, tunnusten ja ponsien mukaan. Luokkataistelun kulussa tulevat ilmi jokaisen puolueen todelliset kasvot. „Kunkin yhteiskunnan jakaantuminen poliittisiin puolueisiin tulee selvimmin ilmi syvien, koko maata järkyttävien pulien aikana...” kirjoitti Lenin. „Vakava taistelu pyyhkäisee pois kaikenlaiset korulauseet, kaiken pinnallisen ja teennäisen; puolueet ponnistavat kaikki voimansa vedoten kansanjoukkoihin, ja oikean vaiston ohjaamat, avoimessa taistelussa saadun kokemuksen valistamat joukot menevät niiden puolueiden mukana, jotka ilmentävät jonkin määrätyn luokan etuja.”¹ Vain luokkapohjalta lähtien on mahdollista käsittää poliittisten puolueiden todellinen olemus ja niiden osuus yhteiskuntaelämässä.

Samalainen luokkakantainen suhtautuminen on ominaista valtionkin olemuksen marxilaiselle käsittämiselle.

4. Valtio luokkien sovittamattomuuden tuotteena ja luokkaherruuden elimenä

Riistäjäluokat muodostavat väestön vähäisen vähemmistön, mutta niiden herruudessa on valtaenemmistö. Miten sitten yhteiskunnan vähemmistön onnistuu pitää itsestään riippuvaisena ja valtansa alaisena enemmistöä?

Riistäjien herruuden perustana on heidän taloudellinen mahdinsa. Feodaalisen kauden tärkeimmän tuotantovälineen —

¹ V. I. Lenin, Teokset, 18. osa, s. 30.

maan — feodaalinen omistus, tehtaiden, kaivosten, rautateiden ja pankkien kapitalistinen omistus — siinä on se, mikä antaa riistäjille mahdollisuuden asettaa itsestään riippuviksi työkan-
san joukot.

Riistäjien pelkkä taloudellinen mahti on kuitenkin riittämätön säilyttämään enemmistöön kohdistuvan vähemmistön herruuden. Tarvitaan vielä järjestynyt voima, joka tukahduttaisi sorrettujen vastarinnan ja pitäisi heidät alistetussa asemassa. Sellainen voima on valtio.

Kaikissa yhteiskunnissa, joissa on antagonistisia luokkia, *valtio* on poliittisen vallan luokkajärjestö, joka varjelee ja vahvistaa jonkin luokan herruuden taloudellisia perustuksia. Sen käytettävissä on vallan välineet: armeija, poliisi, santarmisto, tuomioistuimet, vankilat jne., joiden tarkoituksena on turvata taloudellisesti hallitsevan luokan poliittinen herruus ja tukahduttaa muiden luokkien vastustus.

Jo tästä seuraa, että valtio ja yhteiskunta eivät ole eivätkä voi olla yksi ja sama asia. Ihmiset eivät ole milloinkaan eläneet yhteiskunnan ulkopuolella, mutta yhteiskunta ei aina ole ollut valtioksi järjestetty. Valtiota ei ole olemassa historian kaikissa vaiheissa, vaan ainoastaan silloin, kun yhteiskunta jakautuu luokkiin.

Alukantaisen yhteisöjärjestelmän vallitessa ei ollut valtiota, *so. poliittisen vallan järjestöä*. Väestö oli järjestynyt silloin verisukulaisuuden tunnusmerkin mukaan: ihmiset yhdistyivät suvuiksi, useasti muutama suku muodosti *fratrian*, muutama *fratria* heimon. Sukujen johdossa olivat vanhimmat; kreikkalaisilla esimerkiksi heimoa hallitsi neuvosto, joka koostui suvunvanhimmista (myöhemmin erityisesti valituista henkilöistä), kansankokous, johon osallistuivat kaikki aikuiset miehet, ja sotapäällikkö. Korkein valta oli kansankokouksella. Sotapäälliköllä ei alunperin ollut hallintovaltaa sanan varsinaisessa mielessä; ei ollut kansasta irrallisia asevoimia, jokaisella aikuisella miehellä oli ase ja tarpeen tullen he kävivät yhdessä vihollisheimoja vastaan.

Yhteiskunnan jakautuessa luokkiin kuva muuttuu. Tuotannon kehittyminen, työnjako, kaupan kasvu ja väestön lisääntyminen mursivat suvun ja heimon aikaisemman yhtenäisyyden. Asetuttuaan asumaan eri tahoille työnsä laadusta riippuen sekaantuivat eri sukujen ja heimojen jäsenet toisiinsa. Käsi-työn ja kaupan kehittyessä syntyi kaupunkeja, joihin muutti paljon kyseiseen sukuun tai heimoon kuulumattomia tulokkaita. Sukujaon sijasta väestö alkoi jakautua alueellisen tunnusmerkin perusteella, ja heimoneuvostoon eivät tulleet enää sukujen edustajat, vaan kullakin alueella asuvan vapaan väestön edustajat. Tällöin ei orjilla, joiden lukumäärä ylitti usein vapaan väestön luku-

määrän, ollut minkäänlaisia oikeuksia, eivätkä he osallistuneet yhteiskunnan asioiden ratkaisuun.

Rinnan luokkakerrostumisen syvenemisen sekä rikkaiden ja köyhien, orjanomistajien ja orjien välisten suhteiden kärjistymisen kanssa taloudellisesti hallitsevalle orjanomistajien luokalle tuli erikoisten, väestöjoukoista erillisten aseistettujen vallanelinten tarve. Alkukantainen yhteisöjärjestelmä ei tuntenut kansasta erotettua armeijaa, poliisia jne. Luokkayhteiskunnassa nämä välineet osoittautuivat välttämättömiksi. Yhä kasvavan sarronalaisten joukon pitämiseen alistetussa asemassa tarvittiin erityistä tukahduttavaa voimaa ja sellaiseksi voimaksi osoittautui valtio. Syntyi erityisiä aseistettujen joukkoja, valtakoneisto, ja sen ylläpitoon tulivat välttämättömiksi verot, joita yhteiskunta ei aikaisemmin tuntenut.

Valtion tärkein tunnusmerkki on erityisten aseistettujen joukkojen olemassaolo, sellaisen erityisen vallan olemassaolo, joka ei ole yhtä kuin väestö, vaan kuuluu jollekin luokalle.

Olisi väärin pitää valtion erottavana tunnusmerkkinä hallintoelimiä taikka pakkovallan elimiä. Lenin huomautti, että pakkovaltaa on jokaisessa ihmisten yhteisössä, sitä oli sukulaitoksessa ja sitä on perheessäänkin, mutta se ei ole valtio. Valtion tunnusmerkkinä on sellaisen erityisen ihmisryhmän olemassaolo, jonka käsiin on keskittynyt valta yhteiskunnassa. Valtio syntyy silloin, kun valta irtaantuu väestöjoukosta ja on keskitetty jonkin luokan käsiin, jolla on käytettävissään aseistettu voima, erityiset aseistetut joukot.

Miksi sitten tuli välttämättömäksi irrottaa valta koko väestöjoukosta? Siksi, että yhteiskunta oli jakautunut sovittamattomiksi, antagonistisiksi luokiksi. Jos luokkayhteiskunnassa koko väestö olisi aseistettu, kuten oli laita alkukantaisessa yhteisöjärjestelmässä, niin ensinnäkin kävisi mahdolltomaksi säilyttää ja lujittaa toisen luokan harjoittama toisen riisto ja toiseksi luokat näännyttäisivät itsensä herkeämättömässä keskinäisessä aseellisessä taistelussa.

Valtion ilmaantuminen oli osoituksena siitä, että luokkaristiriidat olivat käyneet sovittamattomiksi. Luokkien välinen taistelu oli saanut sellaisen kärkevyuden, että riistäjien oli jo käynyt mahdolltomaksi alistaa riistettyjä ilman sellaista välikappaletta kuin poliittista valtaa. Valtio on siis luokkayhteiskunnan synnyttämä luokkaristiriitojen sovittamattomuuden tuote.

Orjanomistus-, feodaali- ja kapitalistisen järjestelmän vallitessa yhteiskunta on koostunut eri luokista, kun taas valtio on yhden ja nimenomaan taloudellisesti hallitsevan luokan poliittinen järjestö. Sen ansiosta, että tuon luokan hallussa on valtio-

valta, siitä muodostuu poliittisestikin hallitseva voima. Ulkonaisesti valtio esiintyy riistoyhteiskunnissa koko yhteiskunnan edustajana, mutta itse asiassa kaikki vallan välineet — armeija, poliisi, santarmisto, tiedusteluelimet jne.— suojaavat hallitsevan luokan etuja.

Porvariston ideologit yrittävät useasti esittää *armeijan* luokkien yläpuolella olevaksi järjestöksi, joka on muka politiikan ulkopuolella. Todellisuudessa kuitenkin on armeijalla kaikissa antagonistisiin luokkiin jakautuneissa yhteiskunnissa, kuten muillakin valtiovallan välineillä, luokkaluonne. Antiikin orjanomistusyhteiskunnassa armeija koostui pelkästään vapaista ihmisistä, orjia ei siihen päästetty; armeijan tarkoituksena oli tukahduttaa maassa olevien orjien vastarinta ja hankkia uusia. Ateenan väestön rikkaimmat kerrokset palvelivat armeijassa ratsumiehinä, keskivarakkaat raskasaseisina jalkamiehinä ja köyhien oli palveltava kevyessä jalkaväessä tai laivastossa. Armeijan järjestysmuoto muuttui valtiotyypin vaihtuessa, yhteiskunnan luokkakokoonpanon muuttuessa sekä talouselämän, tuotanto-, kuljetus- ja sodankäyntivälineiden kehittyessä. Feodaalisen yhteiskunnan sotalaitos esimerkiksi rakentui feodaalien kesken vallinneen vallan pirstoutuneisuuden mukaisesti; suurten feodaalien käytettävissä oli ratsuritarijoukko, johon kuuluivat heistä riippuvaisien pikkufeodaalien sotilasseurueet; feodaalisessa yhteiskunnassa, varsinkin sen viimeisellä kehityskaudella, käytettiin laajasti myös palkkasoturiarmeijoita. Kapitalistisessa yhteiskunnassa kehittyvät massa-armeijat, jotka tavallisesti täydennetään yleisen asevelvollisuuden pohjalla (samaa aikaan imperialistit käyttävät useissa tapauksissa siirtomaasotatoimiin myös palkkasoturijoukkoja, kuten esimerkiksi Ranskan „muukalaislegiona”, joka on koottu kaikenkaltaisista rikollisista ja mihinkään määrättyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumattomista aineksista).

Kaikille noille yhteiskunnille on ominaista, että armeija ja kansa, työtätekevät joukot, on asetettu vastakkain. Sellaisissakin tapauksissa, kuten kapitalismin vallitessa, kun armeija värvätään pääasiassa työtätekevästä, komentoportaisiin, varsinkin ylempiin, sijoitetaan vallassaolevien luokkien edustajia. Sotilasjohdon huippukerroksella on tuntuva vaikutus valtiolliseen politiikkaan, mikä on ominaisinta nykyajan imperialistisille militaristisille, sotilas- ja poliisivaltioille, fasisistisille ja puolifasisistisille järjestelmille, jotka turvautuvat armeijaan, poliisiin ja santarmistoon viimeisenä kansan vihalta pelastumisen keinona.

Hallitsevan luokan etujen puolustusta palvelee myös *oikeus*. Oikeudella on, samalla tavoin kuin valtiollakin, luokkaluonne. Se ilmaisee hallitsevan luokan tahdon laiksi korotettuna. Tuo tahto olennoituu valtiovallan säätämässä tai määräämässä,

koko väestöä velvoittavissa laeissa ja käyttäytymissäännöksissä. Kun alkukantaisessa yhteisöjärjestelmässä tapa säänteli ihmisten käyttäytymisen, niin luokkayhteiskunnassa tapa, perinne on käynyt riittämättömäksi. Käytäntöön on tullut lakeja, joiden noudattamisen takaa valtion harjoittama pakkovalta, sellaiset sen elimet kuin tuomioistuimet, prokuraattorilaitos, poliisi, vankeilat jne.

Luokkayhteiskunnassa on sisäisten suhteiden lisäksi (luokkien kesken) olemassa myös ulkoiset suhteet (valtioiden kesken). Sen mukaisesti valtiolla on kaksi tehtävää: ulkoinen ja sisäinen. Orjanomistus-, feodaali- ja kapitalistisessa yhteiskunnassa valtion sisäisenä tehtävänä on sorrettujen luokkien pitäminen alistetussa asemassa, riistäjäluokkien herruuden turvaaminen; ulkoinen tehtävä käsittää kunkin valtion alueen ja etujen puolustamisen toisia valtioita vastaan taikka alueen laajentamisen toisten valtioiden ja kansojen kustannuksella. Valtion tehtävistä tärkein, määräävä on sisäinen tehtävä, sillä juuri se on synnyttänyt valtion ja on lähtöisin välittömästi yhteiskunnan luokkarakenteesta. Valtion luokkaluonteesta sekä myös konkreettisista historiallisista oloista riippuu sen ulkopoliittikka.

Kun yhteiskunta- ja talousjärjestelmä vaihtuu, kun yhteiskunnan luokkarakenne muuttuu perinpohjin, muuttuu myös valtiotyyppi. Niinpä orjanomistusvaltion sijaan tuli feodaalinen ja feodaalisen sijaan porvarillinen. Kunkin valtiotyypin ominaiset piirteet johtuvat yhteiskunnan taloudellisesta järjestelmästä. Valtio on, kuten XIII luvussa osoitettiin, kyseisen yhteiskunnan taloudellisen perustan yllä oleva poliittinen päällysrakenne samalla tavoin kuin oikeus on päällysrakenteen juridinen osa.

Eri maiden kehityksen erikoisuuksista, feodalismista kapitalismiin siirtymisen muodoista ja luokkavoimien keskinäissuhteista riippuen on porvarillinen valtio saanut eri muotoja: perustuslaillinen monarkia, jossa valtionpäämiehenä on kuningas; parlamentaarinen tasavalta, jossa valinnaisen parlamentin rinnalla on olemassa valinnainen valtionpäämies — presidentti; tasavalta, jossa presidentin käsiin keskittyy huomattava valta, kun hän on samanaikaisesti sekä valtionpäämies että hallituksen johdossa. Näistä ja monista muista porvarillisen valtion muotojen eroista huolimatta sen olemus pysyy samana: se on porvariston poliittista herruutta, sen diktatuuria.

Samoin kuin feodaalisessa heijastuu porvarillisessakin valtiossa sen taloudellisen järjestelmän luonteenomaiset piirteet, jonka perustalle se on rakentunut. Kapitalistinen yhteiskunta on tavaranomistajien yhteiskunta, jossa kapitalistin harjoittaman työläiseen kohdistuvan riiston suhde on kätkeytyneenä näiden kahden muodollisen yhdenvertaisuuden verhoon. Työvoiman ostossa ja myynnissä kapitalisti ja palkkatyöläinen esiintyvät ulkonaisesti yhdenvertaisina tavaranomistajina. Yhtä muodollista on luonteeltaan myös porvarillinen demokratia, joka julistaa ihmiset oikeudellisesti yhdenvertaisiksi, mutta tuon yhdenvertaisuuden takana piilee heidän mitä syvin taloudellinen eriarvoisuutensa. Porvarillisen oikeudellisen yhdenvertaisuuden muodollisen luonteen on sattuvasti luonnehtinut ranskalainen kirjailija Anatole France ironisessa huomautuksessaan: „Ylevässä oikeudenmukaisuudessaan laki kieltää yhtäläisesti sekä rikkaita että köyhiä nukkumasta siltojen alla, pyytämästä kaduilla armonpaloja ja varastamasta leipää.”

Feodaaliseen valtioon verrattuna merkitsi porvarillis-demokraattisen valtion syntyminen huomattavaa historiallista edistysaskelta. Perinnöllisen absoluuttisen monarkian sijaan tuli suurimmassa osassa kapitalistisia maita kansanedustusvaltio, jonka vallanelimet valitaan määräajan kuluttua väestön oikeuksia enemmän tai vähemmän rajoittaen (sensus). Feodalismien vallitessa työkansan joukoilla ei ollut poliittisia oikeuksia, porvarillis-demokraattisen järjestelmän vallitessa ne saivat mahdollisuuden osallistua vallanelinten vaaleihin, muodostaa omia poliittisia ja taloudellisia järjestöjään jne. Kaikki se avasi laajemmat mahdollisuudet sorretulle luokalle taistella etujensa puolesta.

Kuitenkin porvarillinen demokratia jää eikä voi olla jäämättä ahtaaksi ja rajoitetuksi: se on kansanvaltaa vain riistävälle vähemmistölle. Niin kauan kuin tuotantovälineiden yksityisomistus säilyy, huomautti Lenin, kaikkein demokraattisinkin porvarillinen tasavalta pysyy väistämättä porvariston diktatuurina, enemmistön tukahduttamisen koneistona. Tuo koneisto on siten rakennettu, että se syrjäyttää työkansan joukot osallistumasta ratkaisevasti poliittiseen elämään, valtion hallintaan. Lukuisat äänioikeuden rajoitukset estävät työtätekevien pääsyn vaaliurnille.

Esimerkiksi USA:n eri osavaltioissa on olemassa, virallistenkin tietojen mukaan, yli 50 äänioikeuden rajoitusta. Kaikissa osavaltioissa on säädetty kotipaikkarajoitus, joka estää työttömiä ja kausityöläisiä osallistumasta vaaleihin, koska heidän on pakko työtä etsiessään muuttaa asuinpaikasta toiseen. 13 osavaltiossa on äänestys-oikeus riistetty henkilöiltä, jotka saavat valtiolta avustusta; 29 osavaltiossa sotamiehiltä ja matruuseilta; 19 osavaltiossa on voimassa lukutaitorajoitus, jonka perusteella riistetään äänioikeus huomattavalla määrältä neekereitä; useissa osavaltioissa on säädetty varallisuusrajoitus, joka ei päästä vaaleihin vähemmän kuin 300 dollarin varallisuuden omaavia henkilöitä.

Kun hallitseva porvaristo ei pidä riittävinä mainitunlaisia työkansan äänioikeuden rajoituksia, se pyrkii useissa maissa, etenkin siellä, missä se tuntee joukkojen kasvavan aktiivisuuden uhkaavan asemaansa, sellaisten vaalilakien hyväksymiseen, jotka rajoittavat edistyksellisten puolueiden edustusta parlamentissa (sitä palvelee esimerkiksi niin kutsuttu enemmistövaalijärjestelmä).

Niissäkin kapitalistisissa maissa, joissa kaikilla on muodollisesti yhtäläiset oikeudet ja vapaudet, niiden hyväksikäytön mahdollisuudet ovat varsin erilaiset varakkaille ja varattomille. Sanan-, paino- ym. vapaus on tosiasiallisesti vain niiden käytettävissä, joilla on käsissään kokousrakennukset, sanomalehtien painot ja paperi, so. ennen kaikkea pääoman haltijain käytettävissä. Parlamenteissa ei edustajanpaikkojen valtaosa tavallisesti kuulu niille, jotka edustavat kansakunnan enemmistöä, vaan niille, jotka edustavat pääomaa. Niinpä esimerkiksi USA:n nykyisessä kongressissa ei ole ainoatakaan työläistä, ei ainoatakaan tavallista farmaria. Yli neljännes kongressin paikoista kuuluu yrittäjille ja pankkimiehille ja yli puolet kongressin jäsenistä on monopolien palveluksessa olevia lakimiehiä. USA:n hallitus ei ole suinkaan turhaan saanut lisänimeä „miljoonamiesten hallitus”¹.

Kaikki nämä tosiseikat osoittavat porvariston ideologioiden niiden väitteiden olevan täysin pätemättömiä, että kun mukana demokraattinen tasavalta syntyy, valtio menettää luokkaluonteensa ja alkaa edustaa koko yhteiskuntaa. Moisten käsitysten saarnaajat pyrkivät peittämään nykyaikaisen porvarillisen valtion riistoon perustuvan luokkaolemuksen.

¹ Edistyksellisen amerikkalaisen taloustieteilijän V. Perlon laskelmien mukaan niistä 272 henkilöstä, joilla on korkea hallinnollinen virka Washingtonissa, 150 on suurkapitalisteja, ja valtaosa muista „on koko elämänsä ajan ylläpitänyt kiinteätä yhteyttä kapitalisteihin ja palvellut heitä” (V. Perlo, *The Empire of High Finance*, New York 1957, p. 280).

Sama asenne on myös oikeistososialistien ideologeilla. Jotkut heistä väittävät nykyajan kapitalismin muuttuneen „stateismiksi” (englanninkielisestä sanasta *state* — valtio), so. yhteiskunnaksi, jossa ei ole minkään luokan herruutta, vaan valtio toimii koko yhteiskunnan hyväksi. Kirjassaan „Kapitalismi nykymaailmassa” väittää D. Cole — eräs Englannin oikeisto-labouristien teoreetikko —, että nykyajan porvarilliset valtiot ovat muodostuneet tietystä määrin työtätekevien etujen puolustamisen välineiksi ja muuttuneet „yleisen hyvinvoinnin valtioiksi”. Toinen Labour-puolueen ideologi — J. Strachey, kirjan „Nykyajan kapitalismi” tekijä, panee merkille ristiriidan kapitalistisessa maailmassa tapahtuvan taloudellisen mahdin keskittymisen kasvun ja entistä suuremman „poliittisen vallan diffuusion (hajaantumisen)” välillä, ja jälkimmäinen merkitsee hänen mielestään demokratian olemusta. Mutta todellisuudessa taloudellisen mahdin keskittyminen ei merkitse muuta kuin kapitalististen monopolien omaamaa talouselämän herruutta, minkä Strachey kiistää vaihtaan monopolin käsitteen porvariston korvalle miellyttävämpään tiedesanaan „oligopolia”, joka merkitsee tuotannon keskittymistä harvojen käsiin. Monopolistien taloudellinen herruus taas ei voi olla heijastumatta poliittisessa päällysrakenteessa. Lisätessään taloudellista mahtiaan kapitalistiset monopolit voimistavat samalla vaikutustaan poliittiseen elämään ja alistavat yhä enenevässä määrin valtiokoneiston hallintaansa. „Poliittisen vallan diffuusio” on porvarillisen demokratian oloissa tyhjä keksintö, sillä työkanan joukot eivät saa, vaaleihin osallistuessaankaan, itselleen minkäänlaista reaalista valtaa.

Demokraattinen vaalijärjestys ei sinänsä muuta valtion luokkaolemusta eikä tee siitä enemmistön vallan välinettä. Jos tuotantovälineet ovat kapitalistien käsissä ja jos kapitalistit säilyttävät taloudellisen ja poliittisen mahtinsa, niin työtätekeviä vastaan voidaan soveltaa mitä lakeja tahansa, niitäkin, jotka on hyväksytty työkanan painostuksesta.¹ Olivatpa lait sitten minkälaisia tahansa, porvarillisen yhteiskunnan hallitsevan vähemmistön edut turvataan toimeenpanovallan koneiston välityksellä, joka on tosiasiallisesti riippumaton väestön valitsemasta parlamentista. Toimeenpanovallan koneisto koostuu virkamiehistä, jotka eivät ole tilivelvollisia valitsijoille, vaan muodostavat kaikkien elinehtojensa puolesta porvaristoon kytketyn etuoikeutetun kastin. Tuo virkamiesten ja sotilashenkilöiden muodostama koneisto hoitaa valtion asiat, samaan aikaan kun parlamentti useimmiten muuttuu tyhjänpäiväiseksi „juttutuvaksi”.

¹ Kuvaava on esimerkiksi monopolien mielivallan kiihdyttämän yleisen mielipiteen rauhoittamiseksi USA:ssa aikoinaan julkaistujen „trustienvastaisen” lakien kohtalo. Nuo lait eivät ole ehkäisseet kapitalististen monopolien kasvua ja niiden ylivaltaa USA:n talouselämässä. Mutta nyt noita lakeja sitä vastoin käytetään taistelussa ammattiliittoja vastaan, joita porvarilliset poliitikot syyttävät siitä, että ne ovat muka pystyttäneet „monopolin” työvoiman suhteen.

Maan sisällä tapahtuva luokkaristiriitojen kärjistyminen ja valtioiden välinen taloudellinen ja sotilaallinen kilpailu kannustavat porvaristoa voimistamaan kaikin tavoin virkavaltaista ja sotilaallista valtiokonettaan. Se on ominaista varsinkin imperialismin kaudelle, jolloin sotilaallis-virkavaltainen valtiokone monissa kapitalismin maissa paisuu luonnottomiin mittoihin.

Siirtyminen vapaasta kilpailusta monopolien herruuteen heijastuu myös poliittisessa päällysrakenteessa: tapahtuu käänne porvarillisesta demokratiasta poliittista taantumusta kohti. Monopolistinen pääoma pyrkii laajentumaan, valtaamaan heikkojen maiden markkinoita ja alueita sekä jakamaan maailman uudelleen sodan avulla. Imperialistinen valtio on tuon politiikan välineenä. Sisäpolitiikassa kääntyy porvaristo niin ikään taantumusta kohti. Työväenluokan järjestyneisyyden ja voiman kasvu herättää porvaristossa demokratian pelkoa, pyrkimystä päästä siitä eroon. Se purkaa luomansa laillisuuden kehykset ja siirtyy suoranaisesti työväenliikkeen avoimen tukahduttamisen tielle. Tämä on saanut selvimmän ilmaisunsa fasismissa.

Toisin kuin porvarillinen demokratia fasismi merkitsee imperialistisen porvariston diktatuurin avointa, terroristista muotoa. Sen syntyminen kytkeytyy erottamattomasti kapitalismin yleisen kriisin kauteen; se on yritystä lujittaa terrorin ja väkivallan menetelmin kapitalismin häilyviä perustuksia. Ei ollut suinkaan sattuma, että porvaristo pystytti fasistisen komennon ennen kaikkea niihin maihin, joissa kapitalismin perustukset olivat erikoisen horjuvia, taikka sitten sinne, missä porvaristo suoritti erityisen toimeliaasti uuden maailmansodan valmistelua (Italiassa, Saksassa ja Japanissa). Fasistiset pyrkimykset eivät ole kuitenkaan kehittyneet vain näissä maissa. Kaikkiällä, missä se vain on mahdollista, taantumuksellinen porvaristo rajoittaa demokratiaa pelätessään kansanjoukkojen toimeliaisuutta. Oireellisia ovat esimerkiksi taantumuspilrien kehotukset muodostaa presidentinhallitus parlamentista riippumatta. Möisiä kehotuksia esitetään erikoisen sisukkaasti niissä maissa, joissa työväenliike on voimistunut.

Nykyisin esiintyy kapitalistisissa maissa pahaenteisiä taantumuksen ja fasismin hyökkäyksen merkkejä. Vaikka fasismi onkin aikaisemmissa muodoissaan joutunut huonoon huutoon kansojen keskuudessa, on olemassa vaara, että se synnytetään uusissa muodoissa. Parhaana esteenä fasismin vaaran tiellä on demokraattisten voimien, ennen kaikkea työväenluokan yhtenäisyys.

Imperialismi rajoittaa kaikin tavoin demokratiaa, mutta se taas aikaansaa joukkojen taholta tulevan vastavaikutuksen ja voimistaa niiden demokraattisia pyrkimyksiä. Siitä johtuukin kaksi vastakohtaista pyrintöä, jotka antavat suuremmalla tai pienemmällä voimalla tietää itsestään kapitalistisissa maissa: demokratiaa rajoittaessaan porvarilliset hallitukset alistavat politiikkansa monopolien eduille ja työtätekevät joukot taas pyrkivät säilyttämään demokraattiset saavutuksensa ja laajentamaan niitä.

Kun porvarillinen valtio on esimonopolistisen kapitalismin kaudella koko kapitalistiluokan yhteisiä asioita hoitava komitea, niin imperialismin kaudella se esiintyy monopolistisen porvariston välikappaleena. „Valtiomonopolistinen kapitalismi yhdistää monopolien mahdin ja valtion mahdin yhdeksi koneistoksi tarkoituksenaan monopolien rikastuttaminen, työväenliikkeen ja kansallisen vapaustaistelun tukahduttaminen, kapitalistisen järjestelmän pelastaminen ja hyökkäyssotien aloittaminen.”¹ Kapitalistiset monopolit asettavat valtiokoneiston omaan palvelukseensa. Samalla kun ne soveltavat välillisiä menetelmiä (virkamiesten, kansanedustajien, ministerien jne. ostaminen), ne toimivat myös suoranaisesti. Suurkapitalistit, pankkien johtajat ja osakeyhtiöiden johtokuntien puheenjohtajat ovat ministereinä ja keskusvirastojen päällikköinä ja turvaavat sellaisen politiikan noudattamisen, joka on suotuisa monopoleille ja auttaa niitä moninkertaistamaan voittonsa edullisten tilausten, urakkasopimusten, tukipalkkioiden jne. saamisen avulla.

USA:ssa, Englannissa ja Ranskassa valtio kiskoo väestöltä verojen avulla miltei kolmanneksen kansallistulosta ja jakaa sen uudelleen valtion talousarvion kautta monopolien hyväksi. Valtio sekaantuu yhä enemmän taloudelliseen elämään: suorittaa (ja taaskin monopolien hyväksi) huomattavia pääomansijoituksia monille talouden aloille ja joskus (etenkin sotien ja niiden valmistelun kaudella) valvoo joidenkin tavaroiden hintoja, säännöstelee eräiden raaka-ainelajien jakelua jne.

Monopolistisen valtiokapitalismin voimistumista pitävät useat porvarilliset taloustieteilijät valtion tehtävissä tapahtuneena „vallankumouksena”. „Valtio on muuttunut poliisimiehestä myönteiseksi taloudelliseksi voimaksi”, selittää amerikkalainen taloustieteilijä J. M. Clark. „...Se on valinnut itselleen taloudellisen johtajan ja yhteiskunnan palvelijan osan”, toistaa amerikkalainen taloustieteilijä L. L. Lorwin. Kuitenkin se, mitä he sanovat valtion järjestävän

¹ Tie kommunismiin, ss. 481—482.

osan voimistumiseksi „taloudellisenä johtajana ja yhteiskunnan palvelijana”, merkitsee todellisuudessa vain niiden kapitalististen monopolien voimistumista, jotka alistavat valtaansa valtiokoneiston ja käyttävät sitä rikkauksiensa kokoamiseen.

Porvarillinen valtio ei kykene ohjaamaan taloudellista kehitystä, sillä sen ehkäisevät tuotantovälineiden yksityisomistus ja kapitalismin kehityksen omaehtoinen luonne. Ei valtio ohjaa kapitalistisia monopoleja, vaan päinvastoin ne ohjaavat valtiota. Mutta vaikka torjutaankin kapitalismin puolustajien väitteet valtion määräävästä osasta kapitalistisessa kansantaloudessa, olisi väärin aliarvioida nykyajan valtion vaikutusta talouden kehitykseen ja sanoa, että talouden ala ei ole tekemisissä valtion kanssa, kuten oli laita esimonopolistisen kapitalismin kaudella. Porvarillisen valtion vallassa ei ole esimerkiksi taloudellisten pulmien poistaminen, mutta sekaantumalla taloudelliseen elämään se voi joskus viivyttää niiden puhkeamista militarisoimalla talouselämän ja muin senkaltaisain keinoin.

Mätänivätpä kapitalismin taloudelliset perustukset miten tahansa, kapitalismi ei luhistu itsestään, koska sitä varjelee porvarillinen valtio. Siksi proletariaatin luokkataistelu ei suuntaudu vain kapitalismin taloudellista pohjaa vastaan, vaan myös sitä suojelevaa poliittista valtaa vastaan.

5. Proletariaatin luokkataistelun ja luokkajärjestön muodot

Taisteluaan kapitalismia vastaan proletariaatti käy kolmessa päämuodossa: taloudellisessa, poliittisessa ja ideologisessa.

Taloudellinen taistelu on historiallisesti proletariaatin luokkataistelun ensimmäinen muoto. Kaikissa maissa työläisten taistelu on alkanut siitä, että he ovat puoltaneet taloudellisia etujaan. Siinä taistelussa syntyivät myös proletariaatin ensimmäiset järjestöt — ammattiyhdistykset, joista muodostui sille luokkataistelun koulu.¹ Taloudellisen taistelun lähimpänä tehtävänä on työläisten jokapäiväisten etujen puolustaminen: työpalkan korottaminen, työajan lyhentäminen, työolojen parantaminen jne. Vallitsevista oloista riippuen taloudellinen taistelu saattaa olla varsin moninaista. Taloudellisen taistelun tärkeimpänä välineenä ovat osittaiset ja yleiset lakot. Joissakin maissa,

¹ Ammattiyhdistysten kasvusta ovat osoituksena seuraavat tiedot: vuonna 1914 laskettiin koko maailmassa olleen noin 13,2 miljoonaa ammattiyhdistysten jäsentä, vuonna 1939 likimäärin 45 miljoonaa ja vuonna 1961 noin 180 miljoonaa.

esimerkiksi Italiassa, työläiset joskus vastaavat työnantajien yrityksiin supistaa tuotantoa tai sulkea tuotantolaitoksia soveltamalla „päinvastaista lakkoa”: he ottavat haltuunsa tehtaat ja tuotannon johdon omiin käsiinsä saadakseen niiden isännät olemaan pysäyttämättä tuotantolaitoksia.

Jokapäiväisistä tarpeista käydyllä taloudellisella taistelulla on työväenluokalle elintärkeä merkitys. Tuo taistelu ei kuitenkaan voi vapauttaa työväenluokkaa riistosta, puutteesta ja turvattomuudesta.

Kapitalismin ideologit vakuuttavat proletariaatin luokkataistelun muka menettävän merkityksensä, koska sen asema paranee jatkuvasti ja monopolien voitot „tihkuvat pisaroina alas” kaikkiin yhteiskunnan kerroksiin. Todellisuudessa kuitenkin työpalikan kasvu jää jälkeen hintojen ja työn tuottavuuden kasvusta, minkä seurauksena riiston suhdeluku kasvaa järjestelmällisesti.

Kapitalismia ihannoivat reformistit keuhvat ylenmäärin joissakin kapitalistisissa maissa harjoitettua sosiaalista lainsäädäntöä, mutta salaavat samalla, että työväenluokka on taistelunsa tehostamisen tuloksena saanut kiskaistuksi kapitalisteilta tiettyjä myönnytyksiä, eivätkä ne suinkaan ole monopolien „hyvän tahdon” hedelmiä. Jopa virallisen porvarillisenkin tilaston selvästi pienennettyjen tietojen mukaan oli lakkojen lukumäärä 27 kapitalistisessa maassa sodanjälkeisinä vuosina (1946—1960) 247.400 ja se oli tuntuvasti kasvanut ensimmäisen ja toisen maailmansodan väliseen kauteen (1919—1939) verrattuna, jolloin se oli 174.400. Lakkolaisten määrä taas nousi samojen vuosien aikana 222,6 miljoonaan, kun luku sotaedeltäeinä vuosina oli 80,8 miljoonaa. Kapitalistien on ollut pakko tehdä joitakin myönnytyksiä työläisten vaatimuksiin sosialistisen vallankumouksenkin pelosta. Sosialistisen maailmanjärjestelmän olemassaolo ja sosialististen maiden saavutukset lisäävät monin verroin kapitalististen maiden proletariaatin voimia. Oikeassa oli amerikkalainen kirjailija Theodore Dreiser, kun hän sen johdosta, että USA:ssa ilmaantui 30-luvulla sosiaalinen lainsäädäntö, huomautti: „Kaikesta siitä *kiitän* Marxia ja punaista Venäjää.”

Taloudellinen taistelu sekä estää proletariaatin kurjistumista että edistää sen järjestämistä laajempien vallankumouksellisten tehtävien ratkaisemiseen. Ilman pääoman rosvouspyrkimyksiä

vastaan käymäänsä taistelua työläiset muuttuisivat, kuten Marx asian ilmaisi, nääntyneiden ja tuhoontuomittujen köyhimysten välinpitämättömäksi joukoksi. „Jos työläiset antaisivat pelkurimaisesti perään jokapäiväisissä yhteenotoissaan, joita heillä on pääoman kanssa, niin he epäilemättä muuttuisivat kykenemättömiksi alkamaan mitään suurempaa liikettä.”¹

Työväenluokan taloudellinen taistelu kasvaa lainmukaisesti *poliittiseksi* taisteluksi. Vieläpä taloudellisista osittaisvaatimuksetakin, esimerkiksi työpäivän lyhentämisestä, taatun vähimmäistyöpalkan aikaansaamisesta, sosiaaliturvan voimaansaatamisesta jne. käytävä taistelu sysää proletariaattia poliittisen toiminnan tielle. Nykyoloissa riippuu työkansan taloudellisten etujen puolustaminen suuressa määrin poliittisten tehtävien ratkaisusta — uutta maailmansotaa ja aseistautumiskilpaa vastaan käytävän taistelun menestyksistä. Siksi lakkotaistelu saa usein poliittisen merkityksen, kytkeytyy läheisesti imperialistien suorittamaa uuden sodan valmistelua vastaan, rauhan, demokratian ja USA:n imperialismiin orjuuttamien maiden kansallisen riippumattomuuden puolesta käytävään taisteluun. Proletariaatin tärkeäksi aseeksi ovat nykyään muodostuneet poliittiset lakot. Vuonna 1958 osallistui poliittisiin lakkoihin noin 10 miljoonaa henkeä — lähimain 43% kaikista lakkolaisista, vuonna 1959 noin 23 miljoonaa eli 56% lakkolaisista ja vuonna 1960 41 miljoonaa eli noin 77% lakkolaisista.

Kaikesta merkityksestään huolimatta taloudellinen taistelu ei riitä tekemään loppua kapitalistisesta riistosta. Siihen tarvitaan proletariaatin *poliittista taistelua*. Vain poliittisen toiminnan avulla työläiset voivat taistella paitsi työvoimansa myyntiehtojen parantamisen, myös itse niiden taloudellisten suhteiden hävittämisen puolesta, jotka pakottavat heidät myymään työvoimansa kapitalisteille. Siksi poliittinen taistelu on proletariaatin luokkataistelun tärkein, ratkaiseva muoto.

Poliittinen taistelu on monitahoista: se ulottuu valtioelinten vaaleihin osallistumisesta joukkomittaisiin mielenosoituksiin, parlamentin puhujalavan rauhanomaisesta käyttämisestä aina vallasta käytävään vallankumoukselliseen taisteluun. Proletariaatin poliittisen taistelun päätavoitteena on kapitalistiluokan

¹ K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset, I osa, s. 387.

syökseminen vallasta ja oman vallan, työväenluokan diktatuurin pystyttäminen, ja sitten, kun valta on saavutettu, sen lujittaminen sosialistisen yhteiskunnan rakentamisen välineenä.

Millaisia ovat poliittisen taistelun erikoisuudet taloudelliseen verrattuna? Miksi ja missä mielessä poliittiselle taistelulle kuuluu ensi sija taloudelliseen nähden?

Historiallisesti poliittinen taistelu on kehittynyt taloudellisen perästä, mutta se on merkityksensä puolesta ensi sijalla, sillä se on luokkataistelun korkeampi muoto.

1) Taloudelliseen taisteluun voivat ryhtyä riistäjiään vastaan työväenluokan erilliset osastot. Poliittisessa taistelussa ovat vastakkain työväenluokka ja kapitalistien luokka kokonaisuudessaan.

„Kommunistisen puolueen manifestiin” Marx ja Engels kirjoittivat: „Kaikkalainen luokkataistelu on poliittista taistelua.” Se ei tietenkään merkitse, että työpalkan lisää vaativien erillisen tuotantolaitoksen työläisten esiintyminen olisi poliittista taistelua. Sellaiset esiintymiset eivät vielä ole luokkataistelua sanan todellisessa merkityksessä, sillä niihin osallistuu vain vähäinen osa luokasta. Jos taas liike tempaa mukaansa vallankumouksellisen puolueen johtaman työväenluokan kokonaan tai melkein kokonaan, niin se muuttuu väistämättä poliittiseksi taisteluksi, sillä se asettaa työväenluokan vastakkain koko porvarillisen järjestelmän ja kapitalistien luokan etuja puolustavan valtion kanssa.

2) Taloudellisessa taistelussa työläiset puoltavat lähimpiä, jokapäiväisiä etujaan, useasti työväenluokan joidenkin ryhmien osittaisetuja, poliittisessa taistelussa taas luokan yhteisiä, perusetuja.

Opportunisteille on ominaista asettaa vastakkain työläisten lähimmät tilapäisedut perusetujen kanssa, sanoutua irti luokan yhteisistä eduista työläisten erillisten ryhmien osittaisetujen nimessä. Siksi he asettavat ensi sijalle taloudellisen taistelun ja yrittävät pelkistää proletariaatin luokkataistelun taloudelliseksi taisteluksi. Eräs „ekonomismin”, Venäjän työväenliikkeen opportunistisen virtauksen, ideologi väitti, että kun kerran luokkien taloudelliset edut esittävät ratkaisevaa osaa historiassa, täytyy siis proletariaatin taloudellisella taistelulla olla sen luokkakehitykselle ja vapauttamiselle ensiarvoinen merkitys. Tämän johdosta Lenin huomautti: „Tuo 'siis' ei sovi tähän laisinkaan. Siitä, että taloudelliset edut esittävät ratkaisevaa osaa, ei ensinkään seuraa mitään johtopäätöstä taloudellisen (=ammattillisen) taistelun ensisijaisesta merkityk-

sestä, sillä luokkien oleelliset, 'ratkaisevat' edut voivat tulla tyydytetyiksi vain perusteellisten poliittisten uudistusten kautta yleensä; proletariaatin taloudelliset perusedut muun muassa voivat tulla tyydytetyiksi ainoastaan poliittisen vallankumouksen kautta, joka asettaa porvariston diktatuurin tilalle proletariaatin diktatuurin."¹ Siksi marxilaiset, päinvastoin kuin opportunistit, vievät luokkataistelun tunnustamisen aina proletariaatin suorittaman poliittisen vallan valloittamisen välttämättömyyden tunnustamiseen asti.

Kehittyneeksi luokkataisteluksi sanan täydessä merkityksessä marxilaiset katsovat taistelun vain silloin, kun se ei ainoastaan käsitä politiikan aluetta, vaan politiikassakin tarttuu oleellisimpaan — poliittisen vallan kysymykseen. Tärkeintä marxilaisuudessa ei ole pelkästään luokkataistelun tunnustaminen, vaan tuon tunnustamisen laajentaminen proletariaatin diktatuurin tunnustamiseen asti. Nimenomaan siinä onkin luokkataistelun marxilaisen ja liberaalis-reformistisen käsittämisen välinen vedenjakaja.

3) Taloudellisessa taistelussa, jos sitä käydään irrallaan poliittisesta, työläisille muodostuu vain trade-unionistinen tietoisuus, ts. heidän ammatillisten etujensa käsittäminen. Marxilaisen puolueen johdolla käytävässä poliittisessä taistelussa muodostuu työväenluokalle todella proletaarinen luokkatietoisuus, se oppii käsittämään koko luokan yhteiset perusedut, historiallisen kutsumuksensa ja vallankumoukselliset tehtävänsä.

4) Taloudellinen taistelu tekee välttämättömäksi proletariaatin järjestymisen ammattiyhdistyksiksi. Poliittinen taistelu vaatii muodostamaan marxilaisen poliittisen puolueen, joka on korkein luokkajärjestön muoto.

Kehityksessään työväenluokka käy läpi luokkajärjestymisensä eri portaat. Kapitalistisen suurteollisuuden kasvu johtaa välttämättömästi työväenluokan keskittymiseen, edistää sen yhdistymistä ja järjestymistä. Jotta proletariaatti kuitenkin kykenisi kumoamaan kapitalismin, on sen paitsi muodostuttava objektiivisesti luokaksi, myös päästävä tietoiseksi oleellisista luokkaeduistaan. Sen on, kuten Marx ja Engels asian ilmaisivat, muututtava luokasta „sinänsä” luokaksi „itseään varten”. Ja proletariaatin muuttuminen luokaksi „itseään varten” taas edellyttää sen järjestymistä poliittiseksi puolueeksi.

¹ V. I. Lenin, Teokset, 5. osa, s. 381.

Taloudellisen ja poliittisen taistelun rinnalla on *ideologinen* taistelu mitä tärkein proletariaatin luokkataistelun muoto. Ideologisen taistelun tehtävänä on ennen kaikkea vapauttaa työläiset porvarillisista aatteista ja ennakkoluuloista ja tuoda sosialistinen ideologia proletariaatin joukkoihin. Tämä luokkataistelun muoto saa nykyoloissa erikoisen merkityksen. „Mitä enemmän voittoja sosialistinen maailmanjärjestelmä saavuttaa, mitä syvempi on maailman kapitalismin kriisi, mitä enemmän luokkataistelu kärjistyy, sitä enemmän kasvaa marxilais-leniniläisten aatteiden merkitys joukkojen yhteenliittämässä ja nostattamisessa taisteluun kommunismin puolesta.”¹

Ilman vallankumouksellista teoriaa ei voi olla vallankumouksellista liikettäkään. Vallankumouksellinen teoria on proletariaatin vapautumisensa ja uuden yhteiskunnan luomisen puolesta käymän taistelun luotettava kompassi ja johtotähti. Sen ansiosta, että sosialismin aatteet saavat valtaansa proletariaatin laajojen joukkojen tietoisuuden, muuttuu työläisten *vaistonvarainen* luokkataistelu *tietoiseksi* taisteluksi.

Vaistonvarainen työväenliike ei voi itsestään synnyttää sosialismin teoriaa; vaistonvaraisena se kulkee väistämättä tradeunionismin tietä, ts. rajoittuu työläisten ammatillisten etujen puolesta käytävään taisteluun. Toisaalta on sosialismin teoria, joka ei kytkeydy työväenliikkeen käytäntöön, voimaton eikä se voi muuttua käytännön todellisuudeksi. Siksipä marxismin-leninisin perustanlaskijat ottivatkin tehtäväkseen yhdistää tieteellisen sosialismin teorian työväenliikkeeseen.

Sellaisen yhdistämisen olennoituma on juuri marxilainen puolue, joka vie sosialistisen ideologian joukkoliikkeeseen, valaisee sen tietä vallankumouksellisen teorian valolla. Vain marxilaisen poliittisen puolueensa johdolla työväenluokka voi esiintyä yhtenäisenä järjestyneenä voimana.

6. Marxilaisen puolueen osuus proletariaatin luokkataistelussa

Kuten tämän luvun 3. kohdassa jo todettiin, johtavaa osaa luokkataistelussa esittävät poliittiset puolueet. Proletariaatti luo, kuten muutkin kapitalistisen yhteiskunnan luokat, oman poliitti-

¹ Tie kommunismiin, s. 508.

sen puolueensa. Tämä puolue eroaa tavoitteiltaan, organisaatioltaan ja tehtäviltään periaatteellisesti ja perin pohjin kaikista muista puolueista. Proletariaatin puolue rakentuu marxismileninismien periaatteiden pohjalle, jotka muodostavat sen järkkymättömän ideologisen perustan. Se on johdonmukainen vallankumouksellinen puolue, joka puoltaa rohkeasti ja loppuun asti työväenluokan etuja, koko työkansan kansallisesta ja luokkasorosta vapautumisen etuja. Ohjatessaan ja järjestäessään mitä laajimpien kansanjoukkojen taistelua proletariaatin puolue muodostuu suureksi uudistavaksi voimaksi yhteiskunnan kehityksessä ja nopeuttaa suunnattomasti historiallisen kehityksen kulkua. Marxilainen puolue on proletariaatin johtava järjestö, se on sen tärkein ase taistelussa kapitalistisen yhteiskunnan vallankumouksellisen muuttamisen puolesta kommunistiseksi yhteiskunnaksi.

Miksi työväenliikkeen johtamista ei voi suorittaa mikään muu proletariaatin järjestö kuin poliittinen puolue?

Työväenluokan puolue on, kuten jokainen poliittinen puolue, luokan osa. Mutta se ei ole pelkästään luokan osa, vaan sen etumainen, poliittisesti järjestynyt ja aktiivinen osa, sen etujoukko. Työväenluokan piirissä on eri kerroksia. Riiston raskaan ikeen painamana ei suurin osa työläisiä voi kapitalismin oloissa nousta sille luokkatietoisuuden tasolle, joka on ominaista etumaiselle osalle, puolueelle; ei edes ammattijärjestö, yksinkertaisempi ja helpommin työläisten kehittymättömien kerrosten tietoisuuden ulottuvilla oleva, sulje sisäänsä koko proletariaattia. Siksi ei voida, joutumatta harhakuvitelmien valtaan, ajatella, että kapitalismin oloissa (tai edes kapitalismista kommunismiin siirtymisen oloissa) voisi hävitä raja työväenluokan etumaisen osan ja koko luokan väliltä. Se raja häviää vasta silloin, kun kommunismi voittaa lopullisesti.

Kaikki muut proletariaatin järjestöt — sen ammattiyhdistykset, osuuskunnat, valistus- ja kulttuuriyhdistykset yms. — palvelevat sitä luokkataistelussa tarpeellisina apukeinoina, mutta eivät voi ratkaista taistelun perustehtävää — kapitalistisen järjestyksen lopettamista ja sosialistisen vallankumouksen toimeenpanoa. Vain poliittinen puolue, joka on proletariaatin luokkajärjestyneisyyden korkein muoto, kykenee yhdistämään kaikkien

proletaaristen järjestöjen toiminnan ja suuntaamaan sen yhtä tavoitetta, sosialistista vallankumousta kohti.

Historiallinen kokemus opettaa, että työväenluokka ei voi päästä porvaristosta voitolle, pystyttää omaa valtaansa, saati sitten säilyttää sitä ilman kokeneen ja karaistuneen marxilaisen puolueen johtoa. Työväenluokka ilman marxilaista poliittista puoluetta on, voidaan sanoa, vartalo ilman päätä. Työväenluokan menestyksellinen taistelu on vain silloin mahdollinen, jos sitä johtaa, sen saumaa yhteen, tiivistää ja järjestää etumainen osasto, johon on koottu työväenluokan parhaat, tietoisimmat ja sitkeimmät yhtenäiseksi taisteluliitoksi yhdistyneet taistelijat.

Kommunistisen puolueen voima on siinä, että se on tieteellisellä vallankumouksellisella teorialla varustautunut työväenluokan etujoukko, joka sen ansiosta on myös tietoisuudeltaan joukkoja korkeammalla. Marxilainen puolue yhdistää riveihinsä kaiken edistyksellisimmän, rohkeimman, sankarillisimman ja uhrautuvimman, mitä työväenluokassa on. Puhuessaan bolševikkien puolueesta, josta on muodostunut työväenluokan vallankumouksellisen puolueen esikuva, V. I. Lenin sanoi vähän ennen Lokakuun Suurta sosialistista vallankumousta, että siihen on kiteytyneenä aikakautemme järki, kunnia ja omatunto.

Työväenluokan etujoukkona puolue on samalla mitä läheisimmän kytkeytynyt koko luokkaan. Se on voimakas ja voittamaton vain sillä ehdolla, että se on katkeamattomassa yhteydessä joukkoihin, ei koskaan irrottaudu joukoista ja moninkertaistaa joka päivä yhteyksiään kaikkiin työtätekeviin.

Kommunistisen puolueen voima on sen järjestyneessä yhtenäisyydessä, siinä, että sen valaa yhdeksi ajatuksen ja toiminnan yhtenäisyys, kaikkia puolueen jäseniä velvoittava yhtenäinen kuri. Proletaarisen puolueen rakentamisen tärkein järjestöperiaate on demokraattisen sentralismin periaate. Tuon periaatteen on objektiivisesti aikaansaanut itse proletaarisen puolueen luonne, sen taistelun olosuhteet. Siinä yhdistyvät keskitetty johto ja puolueen sisäinen demokratia, rautainen puoluekuri ja puoluejoukkojen aktiivisuus ja omatoimisuus, arvostelun ja itsearvostelun laaja kehittäminen. Leninin laatimat puolue-elämän normit ja kollektiivisen puoluejohdon periaatteet turvaavat puolueen taistelukyvyn.

Vallankumouksellisen proletariaatin taistelujärjestönä ei marxilainen puolue siedä riveissään ryhmäkuntaisuutta, se puhdistautuu niistä opportunistisista aineksista, jotka yrittävät hajottaa puolueen sisältäpäin. Opportunistit ovat porvarillisen ideologian levittäjiä työväenliikkeen riveissä. Heitä voi verrata vihollisen urkkijoihin, jotka tunkeutuvat työväenluokan linnoitukseen avatakseen sen portit viholliselle. Siksi proletarisen puolueen lujittamisen välttämättömänä ehtona on taistelu opportunistia vastaan kaikissa sen ilmenemismuodoissa.

Opportunismi ei ole satunnainen ilmiö työväenliikkeessä. Sillä on yhteiskunnalliset juurensa, se on tulos siitä painostuksesta, jota porvaristo harjoittaa työläisten horjuvia kerroksia kohtaan. Aikaisemmin jo mainittiin, että työväenluokka ei ole laadultaan yhtenäistä: rinnan vakinaisten, niin sanoaksemme, perinnöllisten proletaarien kanssa sen seassa on myös pikkuporvaristosta äskettäin lähteneitä tulokkaita ja samoin „työläis-aristokratian” huippukerros. Jokainen luokkataistelun kehityksen käänne voimistaa noiden kerrosten katsomusten ja pyrkimysten eroavuutta ja aikaansaa erilaisten, „vasemmistolaisen” tai „oikeistolaisen”, poikkeamien ja virtausten ilmestymisen työväenliikkeeseen.

Nykyvaiheessa on opportunistisia virtauksia vastaan käytävän taistelun tehostamisella suuri merkitys. Kommunistiset ja työväenpuolueet käyvät taistelua sekä kaavaoppisuutta ja lahkolaisuutta että myös revisionismia vastaan, joka on nykyään päävaarana kommunistisessa ja työväenliikkeessä.

Nykyajan revisionismi, kuten menneisyydenkin revisionismi, on kansainvälinen ilmiö. Eri maissa ilmenevästä erikoisuudesta huolimatta sille ovat ominaisia jotkut yhteiset piirteet. Niitä ovat marxilaisuuden tärkeimpien periaatteiden „vanhentuneisuuden” saarnaaminen, sen kieltäminen, että proletariaatin diktatuuri on historiallisesti välttämätön kapitalismista sosialismiin siirryttäessä, proletarisen puolueen johtavan osan kieltäminen, proletarisen kansainvälisyyden periaatteista luopuminen, luisuminen porvarillisen nationalismiin aseisiin, luopuminen puolueen rakentamisen leniniläisistä peruseriaatteista ja ennen kaikkea demokraattisesta sentralismista. Revisionistit pyrkivät muuttamaan marxilaisen puolueen proletariaatin poliittisesta luokkataistelujärjestöstä valistusta harjoittavaksi kulttuurijärjestöksi,

joksikin väittelykerhon luontoiseksi. Revisionismi, ts. oikeisto-opportunismi, merkitsee nykyoloissa päävaaraa, koska se antautuu imperialismin edessä ja helpottaa sen mahdollisuuksia kehittää sosialismia vastaan ideologisia rynnäköjä.

Työväenluokan ja sen puolueen on käytävä porvaristoa vastaan taistelua paitsi talouden ja politiikan tantereella, myös henkisen elämän alalla. Siinä taistelussa on työväenluokan mitä luotettavimpana ja koetelluimpana aseena vallankumouksellinen teoria, marxismi-leninismi. Sitä aatteen asetta on välttämätöntä jatkuvasti terästää, parantaa ja puhdistaa revisionismin ja kaavaoppisuuden ruosteesta.

Kaikissa kapitalismin maissa tapahtuva työväenliikkeen kehitys osoittaa havainnollisesti marxilaiselle puolueelle välttämättömyyden pyrkiä mitä kiinteimmin kytkemään yhteen taloudellisen, poliittisen ja ideologisen taistelun. Jos työväenliike ei pidä johtotähtenään vallankumouksellista teoriaa, jos proletariaatti ei ole tajunnut perusetujaan ja sen enemmistö on edelleenkin porvarillisen ja pikkuporvarillisen vaikutuksen alaisena, se ei voi karistaa harteiltaan pääoman iestä. Työväenliikkeen heikkous USA:ssa ja joissakin muissa kapitalismin maissa johtuu siitä, että suurin osa työläisiä ei ole vielä vapautunut porvariston ideologisesta ja poliittisesta vaikutusvallasta eikä ole tajunnut sitä asemaa, joka proletariaatilla on kapitalistisessa yhteiskunnassa. Tuo työväenliikkeen ideologinen heikkous on selitettävissä monillakin syillä, mm. sillä, että noiden maiden työväenluokalla on muihin kapitalismin maihin verrattuna korkeampi aineellisen aseman taso, että niissä on huomattava „työläisarikokratian” kerrostuma jne.¹ Eri maissa eri nopeudella tapahtuva työväenluokan poliittinen ja aatteellinen kypsyminen ei kuitenkaan mitätöi työväenluokan vallankumouksellisen taistelun kasvun yleistä lakia.

Yhdessä luokkataistelun väistämättömän kärjistymisen kanssa kasvaa kapitalismin maissa myös kommunististen puolueiden vaikutus. Viime vuosikymmenien aikana ne ovat kasvaneet mahtavaksi voimaksi, joka yhdistää riveihinsä työväenluokan tietoisimman osan. Kommunistiset puolueet, jotka ennen toista maailmansotaa käsittivät koko maailmassa likimäärin 4,2 miljoonaa ihmistä, yhdistävät nykyisin riveihinsä yli 40 miljoonaa jäsentä. Mutta

¹ Ks. *William Z. Fosterin* kirjaa „The Twilight of World Capitalism”.

kommunistien rinnalla on oikeistososialistisilla puolueilla vielä huomattava, ja joissakin maissa vallitseva, vaikutus työväenluokkaan. Noissa puolueissa lasketaan nykyisin olevan noin 13 miljoonaa jäsentä (muun muassa Englannissa yli 6 miljoonaa) ja niitä tukevat useat miljoonat äänestäjät. Kysymyksessä on siten työväenluokan hajaannus eri poliittisten järjestöjen kesken.

Myös ammattiyhdistysliikkeessä vallitsee hajaannus. Maaileman ammattiyhdistysten liitto käsittää 101 miljoonaa jäsentä. Useissa Euroopan kapitalistisissa maissa ovat kommunistit saaneet puolelleen amatillisesti järjestyneiden työläisten laajoja joukkoja. Mutta huomattava osa ammattiyhdistyksiä on reformistien vaikutusvallassa. Niin kutsuttujen „vapaiden” Ammattiyhdistysten Internationaali, joka on amerikkalaisten ja englantilaisten reformistijohtajien vaikutuksen alaisena, yhdistää noin 50 miljoonaa ihmistä, ja Kristillisten ammattiyhdistysten kansainvälinen liitto 4—5 miljoonaa.

Miten on selitettävissä, että kapitalistisissa maissa on useita työväenluokan puolueita? Siirtomaiden ja taloudellisesti riippuvaisten maiden rosvouksesta saamiensa jättiläisvoittojen ansiosta ja määräämällä korkeat monopolihinnat imperialistinen porvaristo ostaa ja turmelee proletariaatin huippukerroksen, luo niin sanotun työläisaristokratian, josta sitten muodostuukin työväenliikkeeseen opportunismia ravitseva maaperä. Työväenluokan keskuuteen 19. vuosisadan lopussa ja 20. vuosisadan alussa syntyneet sosialidemokraattiset puolueet ovat osoittaneet opportunismien madonreikien turmelemiksi ja ne ovat lähteneet porvariston kanssa tapahtuvan sovittelun ja vallankumouksellisesta taistelusta kieltäytymisen tielle. Sen seurauksena on työväenliikkeen vallankumouksellinen siipi muotoutunut itsenäiseksi, opportunisteista riippumattomiksi marxilaisiksi kommunistisiksi puolueiksi.

Monet oikeistososialististen puolueiden ja myös ammattiyhdistysten johtajat ovat, kuten Lenin asian ilmaisi, „porvaristuneita työläisiä”. Elämäntavataan ja maailmankatsomukseltaan he ovat lähentyneet porvaristoa. Tuollaiset työläisten johtajat tekevät alinomaan tyhjäksi lakot, solmivat työläisten selän takana kapitalisteille edullisia kauppoja ja auttavat taantumsporvaristoa harjoittamaan omaa sisä- ja ulkopoliittikkaansa ja hyökkäilemään kommunismia vastaan. Amerikan Ammattiyhdistyksen (AFL) entisen puheenjohtajan Greenin toiminta oli kapitalisteille niin edullista, että he palkitsivat hänet kultamitalilla, jossa oli kirjoitus „Teollisuudenharjoittajien kanssa suoritetusta menestyksellisestä yhteistyöstä”.

Kapitalismin yleisen kriisin syventyessä, mikä johtaa „työläisaristokratian” kerroksen supistumiseen, kasvaa väistämättä erimielisyys toisaalta oikeistososialististen johtajien, jotka

omankin tunnustuksensa mukaan pyrkivät olemaan „kapitalismin innokkaita hallintovirkamiehiä”, ja toisaalta tavallisten työläisten, sosialististen puolueiden jäsenten välillä, jotka tuntevat vetovoimaa vallankumouksellista taistelua kohtaan. Työläisjoukkojen painostus saattaa vaikuttaa ja vaikuttaakin sosialististen puolueiden eräiden johtajien menettelyyn.

Historiallinen kokemus osoittaa, että työväenluokan hajanaisuus suo porvaristolle mahdollisuuden tuottaa tappioita työväenliikkeelle. Siksi työväenliikkeen yhtenäisyyden vaatimus on täysin kypsynyt. „...Yhtenäisyys on työväenluokalle äärettömän kallis ja äärettömän tärkeä”, sanoi Lenin. „Hajallaan olevat työläiset eivät ole mitään. Yhteenliittyneet työläiset ovat kaikki kaikessa.”¹

Se, että mitä laajimmat joukot ovat nykykaudella yhteisesti kiinnostuneet uuden maailmansodan ehkäisemisestä, kansainvälisen jännityksen lieventämisestä, demokraattisten oikeuksien ja kansallisen riippumattomuuden puolustamisesta sekä työkansan jokapäiväisten taloudellisten tarpeiden tyydyttämisen puolesta toimimisesta, suo mahdollisuuden kommunististen ja sosialististen puolueiden yhtenäiselle toiminnalle huolimatta niiden erimielisyyksistä ideologian alalla. Kommunistiset puolueet kehoittavat muodostamaan kaikkien niiden työväenluokan järjestöjen yhteisrintaman, jotka haluavat todella puolustaa rauhaa ja demokratiaa sekä taistella imperialistista sortoa vastaan ja varjella oman kansansa riippumattomuutta ja kansallisia etuja.

Imperialismin ristiriitojen ja ennen kaikkea monopolien ja kansakunnan valtaenemmistön etujen välisten ristiriitojen syveneminen luo ehdot vallankumouksellisten voimien laajalle yhdistämiselle pääomaa vastaan. Kun pääoman magnaatit alistavat tuotannon kehityksen turvaamaan korkean monopolivoiton, he voimistavat maansa työväenluokan ja työtätekevien riistoa. Se luo maaperän mitä laajimpien joukkojen, työläisten, talonpoikien ja muiden työkansan kerrosten, yhdistämiselle monopolistista pääomaa vastaan. Monopoliin kamppailu korkeasta voitosta on aseistautumiskilvan, kansantalouden militarisoimisen ja uusien sotien valmistelun liikkeellepaneva voima. Se sysää kaikkia uuden sodan ehkäisemisestä kiinnostuneita demokraattisia voimia yhdistymään imperialismia vastaan.

Marxilaisen puolueen toiminnan tärkeimpiä periaatteita on proletaarinen internationalismi. Toisin kuin kaikkien edeltänei-

¹ V. I. Lenin, Teokset, 19. osa, s. 518.

den sorrettujen luokkien taistelu proletariaatin luokkataistelu saa kansainvälisen luonteen. Talonpojatkin vain verraten harvoin ovat kyenneet yhdistämään ponnistelunsa edes yhdenkään maan mitassa, orjat eivät kyenneet siihen koskaan. Proletariaatti yhdistyy ei vain kansallisessa, vaan myös kansainvälisessä mitassa. Sellaisen yhdistymisen objektiiviset edellytykset synnyttää kapitalismi, joka muodostaa maailmanmarkkinat ja saa aikaisemman paikallisen ja kansallisen sulkeutuneisuuden sijaan aikaan kaikinpuoliset yhteydet kansojen kesken. Kapitalismin kehitys synnyttää kaikissa maissa proletariaatin, jota vastassa on yhteinen vihollinen — porvaristo. Työväenluokan ja koko työkansan vapautuminen kapitalistisesta riistosta voidaan saavuttaa vain kaikkien kansakuntien proletaarien yhdistynein ponnistuksin. Siitä johtuu eri kansakuntien proletaarien etujen ykseys, joka on ilmaistu Marxin ja Engelsin yli sata vuotta sitten julistamassa taistelutunnuksessa: „*Kaikkien maiden proletaarit, liittykää yhteen!*”

Internationalismi on erottamaton osa työväenluokan ideologiaa, se on vastakkainen porvarilliselle nationalismille. Nationalismia, kansalliskiihkoa, porvaristo ja sen opportunistiset mielistelijät käyttävät kansakunnan sisäisen proletariaatin ja porvariston etujen vastakkaisuuden hämäämiseen, proletariaatin luokkataistelun vaimentamiseen ja kansallisuuksien välisen taistelun lietsomiseen. Kansallisuuskiistat kääntävät työtätekevien huomion pois heidän omia sortajiaan vastaan käymästään taistelusta, pirstovat ja heikentävät työväenliikettä. Se ken todella puolustaa työkansan etuja ja kansakunnan vapautuksen asiaa, ei voi olla pyrkimättä työväenliikkeen kansainväliseen yhtenäisyyteen ja kansallisuuksien välisen eripuraisuuden poistamiseen. Kansojen isänmaalliset pyrkimykset ja kansalliset tunteet eivät ole ristiriidassa työtätekevien kansainvälisen yhtenäisyyden kanssa, vaan päinvastoin kytkeytyvät sen kanssa yhteen, sillä aito isänmaallisuus on siinä, että pyritään oman maan ja oman kansan vapauttamiseen kaikesta kansallisuus- ja luokkasorrosta.

Strategiassaan ja taktiikassaan kommunistiset puolueet lähtevät siitä, että kapitalismin kehityslait ja kapitalismista sosialismiin siirtymisen lait ovat yhtäläiset kaikille maille, mutta kussakin maassa niiden vaikutukseen liittyvät omat erikoispiirteensä, jotka johtuvat historiallisten ja taloudellisosiaalisten

olojen eroavuudesta. Noiden lakien yhteisyyden kiistäminen ja yksityisten maiden kapitalismin kehityksen erikoisominaisuuksien liioittelu (esimerkiksi väite USA:n „poikkeuksellisuudesta” kapitalistisessa kehityksessä, joka ei muka ole kapitalismin yleisten lakien alainen) johtaa opportunistisiin virheisiin ja prolettaarisen internationalismin periaatteiden unohtamiseen. Noiden lakien vaikutuksen omalaatuisuuden ja kunkin yksityisen maan kansallisten erikoisuuksien kieltäminen saa aikaan lahkolaisuusvirheitä ja johtaa kansalliseen nihilismiin, joka niin ikään ei sovellu yhteen prolettaarisen internationalismin kanssa. „Niin kauan kuin kansojen ja maiden välillä on olemassa kansallisia ja valtiollisia eroavuuksia”, Lenin tähdensi, „— ja nämä eroavuudet säilyvät vielä hyvin kauan senkin jälkeen, kun proletariaatin diktatuuri on pystytetty koko maailmassa —, niin kauan maailman kommunistisen työväenliikkeen kansainvälisen taktiikan yhtenäisyys ei vaadi moninaisuuden poistamista eikä kansallisten eroavuuksien hävittämistä (nykyhetkellä se on turha haave), vaan sellaista kommunismin pääperiaatteiden... soveltamista, joka oikealla tavalla muuttelisi muodoltaan näitä periaatteita yksityiskohdissa, oikealla tavalla sopeuttaisi niitä kansallisiin ja kansallisvaltiollisiin eroavuuksiin.”¹

Konkreettisista historiallisista oloista riippuen muuttuvat eri maiden työväenpuolueiden välisen yhteistyön ja yhteydenpidon järjestölliset muodot. Siitä ovat todisteena kolmen Internationalen historia ja kansainvälisen työväenliikkeen myöhempi historia. Mutta millaisia nuo muodot sitten lienevätkin, eri maiden kommunististen ja työväenpuolueiden mitä kiintein yhteistyö on välttämätöntä työtätekevien vapauttamisesta, kapitalismin kukistamisesta ja kommunismin voitosta käytävän taistelun menestymistä silmälläpitäen. „Kansainvälisen kommunistisen liikkeen yhtenäisyyden päättävä puolustaminen marxismin-leninismien ja prolettaarisen internationalismin periaatteiden pohjalta, kaiken sellaisen toiminnan ehkäiseminen, joka saattaa rikkoa tätä yhtenäisyyttä, on ehdottomana edellytyksenä voiton saavuttamiselle taistelussa kansallisen riippumattomuuden,

¹ V. I. Lenin, Teokset, 31. osa, s. 76.

demokratian ja rauhan puolesta sekä sosialistisen vallankumouksen tehtävien menestykselliselle ratkaisemiselle, sosialismin ja kommunismin rakentamiselle.”¹

7. Luokkien hävittämisen välttämättömyys. Proletariaatin maailmanhistoriallinen tehtävä

Proletariaatin luokkataistelun lopullisena tavoitteena on luokkavastakohtiin perustuvan kapitalistisen yhteiskunnan hävittäminen ja luokattoman kommunistisen yhteiskunnan luominen. Tuo tavoite on tullut mahdolliseksi saavuttaa kapitalismin rappeutumisen aikakaudella.

Käsitys luokkajärjestelmän epäoikeudenmukaisuudesta ja riiston hävittämistä vaativia kehotuksia ilmeni paljon aikaisemmin, jo kapitalismin aamunkoitteessa. Jo joissakin feodalismia vastaan suunnatuissa talonpoikaisliikkeissä, esimerkiksi Thomas Münzerin esiintymisissä 16. vuosisadalla Saksassa, esitettiin vaatimus muodostaa yhteiskunta, jossa ei olisi ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa. Menneisyydessä kuitenkin kaikki vapautusliikkeet johtivat parhaassa tapauksessa riiston muodon muuttumiseen, mutta eivät voineet hävittää riistoa. Se selittyy siten, että luokkaerojen hävittämiseen tähdätyt kehotukset olivat siihen aikaan ristiriidassa taloudellisen edistyksen vaatimusten kanssa. Luokkien hävittämisen taloudelliset ehdot eivät olleet vielä siihen aikaan kypsyneet. Kapitalismia edeltäneinä aikakausina ja kapitalistisen yhteiskuntamuodon kehityksen nousuvaiheessa yhteiskunta ei voinut kehittää tuotantovoimiaan ja kulttuuriaan muutoin kuin yksityisomistuksen, ruumiillisen ja henkisen työn vastakohtaisuuden ja vähemmistön harjoittaman enemmistön riiston oloissa.

Mutta yhteiskunnan jakautuminen riistäjien ja riistettyjen luokkiin oli historiallisesti välttämätöntä vain siihen asti, kun yhteiskunnallisen työn tuottavuus vielä oli verraten kehittämätöntä ja kun yhteiskunnallinen työ ei vielä voinut tyydyttää yhteiskunnan kaikkien jäsenten välttämättömiä tarpeita. Kehittyneen kapitalismin kaudella loi tuotantovoimien valtaisa kasvu ehdot sille, „että luokkaeroavuuksien hävittäminen muodostuu

¹ Tie kommunismiin, s. 500.

todelliseksi edistysaskeleeksi ja on pysyvä eikä johda yhteiskunnallisessa tuotantotavassa pysähdykseen eikä edes taantumukseen”¹. Tällä kaudella luokkaerojen ja luokkaeriarvoisuuden hävittämiseen tähtäävät kehotukset soveltuivat ensi kerran yhteen taloudellisen edistyksen vaatimusten, objektiivisen välttämättömyyden kanssa. Nykyajan tuotantovoimat vaativat yksityisomistuksen hävittämistä ja tuotantovälineiden yhteiskunnallisen omistuksen aikaansaamista. Ja se on ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston hävittämisen perusehto.

Taloudellinen edistys vaatii niiden vanhojen työnjaon muotojen syrjäyttämistä, joihin liittyy luokkien olemassaolo: kaupungin ja maaseudun, henkisen ja ruumiillisen työn välisen vastakohtaisuuden syrjäyttämistä. Kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden vallitessa maaseudun osana on jälkeenjääminen kaupungista talouden, politiikan ja kulttuurin suhteen sekä kapitalismin vallitessa joutuminen kaupungin taholta tulevan riiston ja rosvoamisen kohteeksi. Tuon vastakohtaisuuden poistaminen suo mahdollisuuden tehdä lopun maatalouden takapajuisuudesta, käyttää paremmin hyväksi luonnonvaroja ja sijoittaa järkipäisemmin tuotantovoimat maan alueelle. Kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden ja sittemmin niiden välisen oleellisen eron hävittäminen ei ole vain mahdollista. „Enemmänkin, se on tullut suorastaan välttämättömäksi teolliselle tuotannolle itselleen samoin kuin maataloustuotannollekin, ja lisäksi välttämättömäksi yleiselle terveydenhoidolle.”² Maaseudun taloudellinen ja kulttuurillinen nousu liittää monimiljoonaisen maaseutuväestön osallistumaan aktiivisesti yhteiskunnalliseen elämään ja jouduttaa siten samalla historiallista kehitystä.

Suoranaisiksi välttämättömyydeksi on muodostunut meidän ajallamme henkisen ja ruumiillisen työn välisen vastakohtaisuuden ja myöhemmin myös oleellisen eron hävittäminen. Tuotantovoimien nykyisellä tasolla on täysin mahdollista turvata vapaa ja kaikinpuolinen kehittyminen ei enää vain vähemmistölle, vaan kaikille yhteiskunnan jäsenille. Ja se taas jouduttaa huomattavasti yhteiskunnan kehittymistä, koska se vastaa tuotannon kehittämisen vaatimuksia. Kapitalismin koneenliskäkeeksi

¹ K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset, II osa, s. 41.

² F. Engels, Anti-Dühring, s. 299.

muuttaman osatyöntekijän korvaaminen monipuolisesti kehittyneellä työntekijällä, joka on kulttuuri- ja teknilliseltä tasoltaan korkealla, tekee mahdolliseksi työn tuottavuuden huomattavan kohoamisen.

Täten yhteiskunnan kehitys on luonut aineelliset edellytykset vanhojen työnjaon muotojen ja niihin liittyneen yhteiskunnan luokkiin jakautumisen hävittämiseksi, se on tehnyt tuosta hävittämisestä välttämättömyyden. Kuten aikoinaan tapahtunut luokkien syntyminen oli edistyksellinen ilmiö, niin meidänkin aikamme luokkien hävittämistä on muodostunut historian edistyksen ehto. Luokkien hävittäminen tapahtuu tuotantovälineiden yksityisomistuksen hävittämisen pohjalla ja tuo mukanaan yhteiskunnan taloudellissosiaalisen ja siveellisen uudistumisen, sillä se tekee lopun rikkauksien kasaamishimosta, vihasta ja itsekkyydestä sekä muista luokkayhteiskunnan paheista.

Yhteiskunnan taloudellinen kehitys ei ole ainoastaan tehnyt välttämättömäksi luokkien hävittämistä, vaan on myös synnyttänyt sen yhteiskunnallisen voiman, joka kykenee suorittamaan tuon historiallisen tehtävän.

Kaikista vapautumisensa puolesta eri aikoina taistelleista sorretuista luokista proletariaatti on ainoa, joka kykenee tekemään lopun yhteiskunnan luokkiin jakautumisesta. Orjat saattoivat vapauttaa itsensä tuhoamalla kaikista yksityisomistuksen ja riiston muodoista vain orjuuden suhteet. Talonpojat pääsivät maaorjuudesta vapauduttuaan omien maakaistaleittensa omistajiksi. Proletaari taas ei voi vapauttaa itseään muutoin kuin hävittämällä tuotantovälineiden yksityisomistuksen yleensä ja lopettamalla kaikki ihmisen toiseen ihmiseen kohdistaman riiston muodot. Siksi proletariaatti vapauttaa vallankumouksellisen luokkataistelunsa kautta paitsi itsensä myös kaikki työtätekevät.

Proletariaatti ei ole vallankumouksellisin luokka siksi, että se on köyhin ja kärsivin luokka. Kapitalismi tuomitsee kurjuuteen ja kärsimyksiin miljoonia pientalonpoikia ja kaupunkilaisköyhiä, tuhansittain ryysyköyhälistöä, joka useimmiten joutuu suurempiin kärsimyksiin kuin proletaarit, mutta tämä ei tee sitä vallankumouksellisemmaksi. Proletariaatin johdonmukainen vallankumouksellisuus ei johdu vain siitä, että se on riistetty luokka, jota kiinnostaa kapitalismin vallastasyökseminen, vaan

myös siitä, että se on uuden, kapitalistista korkeamman tuotantotavan edustaja. Siinä se eroakin toisista riistetyistä luokista, esimerkiksi talonpoikaistosta. Talonpoikaisto on sidottu kaikkein takapajuisimpaan talousmuotoon — pientuotantoon, ja sitä mukaa kuin kapitalismi kehittyy, se jakautuu kerroksiin ja hajoaa luokkana. Proletariaatti liittyy koneelliseen suurteollisuuteen ja kasvaa, kehittyy ja lujittuu luokkana sitä mukaa kuin kapitalismi kehittyy. Se yhdistyy, tottuu kuriin ja järjestyneisyyteen itse suurtuotannossa omaamiensa työolojen ansiosta, ja siksi se kykenee paremmin kuin mikään muu työtätekevä luokka keskittyneeseen, tietoiseen ja järjestyneeseen toimintaan.

Marxilaiset eivät esitä proletariaattia ainoana johdonmukaisesti vallankumouksellisena luokkana siksi, että se asetettaisiin vastakkain muiden työtätekevien kanssa, vaan osoittaakseen sen tehtävän kaikkien työtätekevien hegemonina (so. ohjaajana, johtajana). Marx torjui päättävästi Lassallen väitteet, joiden mukaan kaikki muut luokat olisivat olleet proletariaattiin verrattuna „pelkkää taantumuksellista massaa”. Lassallen väite on paikkansapitämätön ja poliittisesti vahingollinen, se tuomitsee proletariaatin olemaan yksin ja siis väistämättömään tappioon taistelussa.

*Saavuttaakseen voiton pääomasta proletariaatin on saatava puolelleen työkansan laajat joukot, ennen kaikkea talonpoikaisto ja myös muita yhteiskunnan keskikerroksia. Kapitalismi saattaa häviöön keskikerroksia, pien- ja keskivarakasta talonpoikaistoa, tuomitsee työttömyyteen ja siitä johtuvaan hätään huomattavan määrän sivistyneistöä, uhkaa kansoja militarismien ja sodan hävityksillä ja kulttuurin saavutuksia perikadolla. Siksi nykykaudella on mahdollisuuksia vetää proletariaatin puolelle yhä laajempia ja laajempia ei-proletaarisia joukkoja. Vain niiden tukemana proletariaatti voi toteuttaa historiallisen tehtävänsä — syöstä kapitalismi vallasta ja johtaa yhteiskunta kommunismiin.

Marxilaisuuden vastustajat hyökkäilevät eri puolilta proletariaatin historiallista tehtävää koskevaa oppia vastaan. Jotkut heistä (esimerkiksi ranskalainen sosiologi Aron ym.) vakuuttavat, että työläiset eivät ajattele historiallista tehtävänsä, vaan pyrkivät pääsemään porvariksi, saavuttamaan aineellisen tur-

vallisuuden, työpäivän lyhentämisen, ylenemistä palveluksessa, työttömyyden poistamisen jne.

Mutta kysymys ei ole lainkaan siitä, mitä erillinen proletaari ajattelee, proletaari, joka saattaa tietenkin olla tajuamattakin luokkansa historiallista tehtävää. Kysymys on siitä, että objektiiviselta asemaltaan, jonka mukaisesti proletariaatin on pakko toimia, se on kiinnostunut kapitalismin hävittämisestä. Olot, joissa proletariaatti kapitalistisessa yhteiskunnassa elää, sysäävät sitä vastoin porvariston aatteellista vaikutusta vallankumouksellisen taistelun tielle. Ja tämä historiallisen kehityksen pyrkimys raivaa itselleen yhä enemmän tietä. Se ilmenee kaikissa kapitalismin maissa lakkotaistelun kasvussa, vaikkakin epätasaisessa, kommunististen puolueiden vaikutuksen lisääntymisessä, työläisten yhtenäisyyspyrkimyksessä jne.

Yhdessä porvarillisten sosiologien kanssa myös jotkut oikeistososialistien johtajat kiistävät proletariaatin historiallista tehtävää koskevan opin. He julistavat vanhentuneeksi Marxin ja Engelsin esittämän käsityksen, että proletariaatilla ei ole vallankumouksessa mitään muuta menetettävää kuin kahleensa. Nykyoloissa, he selittävät, proletariaatilla on menetettävää, sillä on sellaisia saavutuksia kuin sosiaaliturva, taattu vähimmäistyöpalkka jne. Vallankumousta pelkäävät ihmiset haluaisivat proletariaatin tyytyvän kapitalistien pöydältä putoaviin murusiin eikä käyvän käsiksi kapitalistisen järjestelmän perustaan. Mutta voiko proletariaatti tyytyä noihin murusiin? Onko se lakannut olemasta tuotantovälineitä vailla oleva luokka? Eivätkö sen aineellisen ja henkisen elämän ehdot enää olekaan kapitalistiluokan määrättävissä? Eikö nykyajan valtio enää olekaan sen kurissapitämisen väline?

On mahdotonta lopettaa yhteiskunnan jakautumista antagonistisiin luokkiin kapitalismin perustan säilyessä. Antagonististen luokkien olemassaolon edellytyksenä on tuotantovälineiden yksityisomistus, joka johtaa mitä syvimpään yhteiskunnan jäsenten väliseen taloudelliseen eriarvoisuuteen. Se merkitsee, että luokkien hävittäminen edellyttää tuotantovälineiden yksityisomistuksen poistamista ja yhteiskunnallisen omistuksen toteuttamista, minkä seurauksena kaikkien yhteiskunnan jäsenten suhde tuotantovälineisiin tulee yhtäläiseksi. Juuri sen vuoksi Marx ja Engels julistivat „Kommunistisen puolueen manifestissa”, että

kommunistit voivat ilmaista teoriansa yhdellä lauselmalla: yksityisomistuksen hävittäminen.

Eräät marxilaisuuden nykyiset arvostelijat ja marxilaisuutta tarkistelevat oikeistososialistit yrittävät asettaa tuon perusajatuksen riidanalaiseksi. He todistelevat, että luokkaerot voidaan hävittää vaikka ei yhteiskuntaa uudistettaisikaan vallankumouksellisesti, että luokkaerot ovat jo kadonneet taikka katoavat nykyisen kapitalismin aikana, joka muka on muuttunut „kansankapitalismiksi”. Ilmestyy kirjoja ja lehtiartikkeleita, joiden laatijat väittävät USA:ssa, Englannissa ja joissakin muissa kapitalistimaissa jo olevan luokattoman yhteiskunnan ja ihmisten jakautumisen kapitalisteihin ja työläisiin kadonneen. Toiset niiden kirjoitelmien laatijat (esimerkiksi tunnettu amerikkalainen kapitalisti E. Johnston) selittävät kaikkien muuttuneen kapitalisteiksi, toiset taas (esimerkiksi USA:n Teollisuusammattiliittojen kongressin, CIO:n entinen puheenjohtaja Ph. Murray) päinvastoin julistavat kaikki työläisiksi.

Sen väitteen todistamiseen, että kaikista on tullut kapitalisteja, käytetään tavallisesti niin kutsuttua „pääoman demokratisoitumisen” teoriaa. Sitä seikkaa, että yksityinen yrittäjä korvataan osakeyhtiöllä ja liikkeelle lasketaan suuri määrä pienosakkeita, tuon teorian kannattajat pitävät sellaisen „kansankapitalismin” syntymisenä, jonka vallitessa työläisistä ja toimihenkilöistä tulee „yrityksen yhteishaltijoita”. Ja niinpä työläisiä neuvotaan: älkää taistelko pääomaa vastaan, vaan hankkikaa osakkeita, siirtykää „pääomanomistajien” joukkoon. Mutta tietenkään tuollainen neuvo — muuttakaa kaikki kapitalisteiksi — ei ole sen paremmin toteutettavissa kuin lupaus tehdä kaikista kuninkaita tai Rooman paaveja. Työläinen tai toimihenkilö, jolla on pari osaketta, ei siitä muutu kapitalistiksi, hänen ja yrityksen todellisen isännän välimatka ei vähääkään pienene. Michiganin yliopiston tilastotoimiston laskelmien mukaan suuret osakkeenomistajat, jotka muodostavat noin 1% amerikkalaisista perheistä, omistavat $\frac{2}{3}$ osakkeiden kokonaismäärästä, suurin osa jäljelläolevasta kolmanneksesta osakkeita kuuluu keskivarakkaille omistajille, jotka niin ikään muodostavat noin 1% perheistä. Täten vähäinen osa perheistä USA:ssa — noin 2% — pitää käsissään miltei kaikkia osakkeita. Englannissa oli vuonna 1952 arvopapereiden haltijoina vain 6% perheistä. Yli puolet

niistä on pienosakkaita, jotka saavat osakkeistaan vain asunnon vuotuiskorjaukseen tai lomaan riittävän tulon. Toisaalta pieni kourallinen osakkeiden suuromistajia, jotka muodostavat noin 1% osakkaiden kokonaisuudesta, pitää hallussaan kolmanesta kaikista liikkeellelasketuista osakkeista.¹

Yrityksen tosiasiallisina isäntinä pysyy kourallinen suurimpia osakkaita, jotka käyttävät pienosakkeiden liikkeellelaskua finanssiharvainvallan voimistamiseen. Myydessään pienosakkeita työläisille ja toimihenkilöille he eivät missään määrin paloittele pääomaa, vaan ainoastaan lujittavat suurpääoman asemia, ja suurpääoma saa käytettäväkseen jopa työtätekevien pienet säästötkin. Mitä tulee pienosakkaisiin, joille uskotellaan, että muka he ovat yrityksen „yhteishaltijoita”, niin nuo näennäiset „yhteishaltijat” eivät saa osakkeistaan minkäänlaisia oikeuksia. On luonteenomaista, että USA:n mustan metallurgian suurin monopoli „United States Steel Corporation” pidätti, myydessään työläisille osakkeita, itselleen oikeuden mitätöidä ne osinkoja ja korkoja maksamatta, mikäli työläinen eroaa työstä, erotetaan rikkomuksen johdosta taikka keskeyttää työn tilapäisesti hallinnon suostumuksetta, so. osallistuu lakkoon. Ja moisia „osakkaita”, jotka menettävät osakkeensa missä selkkauksessa tahansa, esitetään pidettäväksi „kapitalisteina”!

Yhtään vakuuttavampia eivät ole niidenkään päätelmät, jotka julistavat luokat hävitetyiksi kapitalistisista maista sillä perusteella, että kaikista on tullut „työläisiä”. Kapitalismin sijaan, selittävät tämän katsomuksen saarnaajat, on USA:han tullut „managerismi” (sanasta *manager* — toimitusjohtaja). Kapitalististen isäntien paikan ovat ottaneet hallinnosta huolehtivat „talousjohtajat”. Teollisuudessa on tapahtunut vallankumous, joka on muka johtanut siihen, että kapitalisti on kadonnut ja antanut paikkansa toimitusjohtajalle. Tuon teorian, jonka amerikkalaisen kapitalismin ideologi J. Burnham kirjassa „Järjestäjien aikakausi” on kehittänyt, ovat sittemmin ottaneet omakseen ranskalaisten oikeistososialistien ja englantilaisten labouristien johtajat. „Kapitalismin siirtyminen järjestäjien komentoon on oleva sosialistisen vallankumouksen sijaan maailmalle julistettu järjestäjien vallankumous”, kirjoitti L. Blum.

¹ Ks. S. Aaronovitch, *Monopoly (A Study of British Monopoly Capitalism)*, London 1955.

Tuon teorian kierossa peilissä heijastuu, vaikkakin täysin väärin, todellisuuden tosiasia: kapitalistit ovat huomattavalta osaltaan kadottaneet järjestäjän tehtävät tuotannossa, muuttuneet kuponginleikkaajiksi, yhteiskuntaruumiin loismaiseksi kasvaimiksi. Siitä tosiseikasta seuraa jälleen kerran johtopäätös: on käynyt välttämättömäksi tehdä loppu tuosta loisluokasta. Mutta siitä ei laisinkaan seuraa, että kapitalisti olisi muka lakannut olemasta, että hän olisi „kadonnut ihmisten enemmistön tietoisuudesta”, kuten itävaltalaisien oikeistososialistien johtaja K. Renner on väittänyt.

Todellisuudessa ei ole tapahtunut minkäänlaista „toimitusjohtajien vallankumousta” eivätkä kapitalistit ole lakanneet olemasta tuotannon isäntiä. Suurimmat osakkaat pitävät hallussaan sekä oman pääomansa että toteuttavat niiden heille kuulumattomien varojen valvontaa, jotka on sijoitettu osakeyhtiöihin. Mitä taas tulee „toimitusjohtajiin”, niin nämä ovat joko johtajien ja johtokunnan jäsenten toimiin liittyviä etuoikeutettuja suurosakkaita taikka kapitalistien asiamiehiä, jotka täyttävät heidän tahtonsa.

Jotta kapitalisti todella katoaisi, eikä vain tietoisuudesta, vaan itse yhteiskuntaelämästä, pitää häneltä riistää tuotantovälineiden omistus.

Vastoin kapitalismin apologeettojen väitteitä sen kehitys ei johda luokkaerojen tasaantumiseen, vaan päinvastoin niiden syvenemiseen. Kapitalistinen uusintamisprosessi uusintaa paitsi tuotantovoimat, myös kapitalistiset tuotantosuhteet niille ominaisine luokkavastakohtineen. Kapitalistinen tuotantotapa kehittää ja syventää jatkuvasti kapitalistien, tuotantovälineiden haltijoiden, ja tuotantovälineitä vailla olevien proletariien välistä vastakohtaa. Ainoastaan proletariaatin sosialistinen vallankumous hävittää tuon tuotantotavan, korvaa sen sosialistisella tuotantotavalla ja poistaa samalla yhteiskunnan jakautumisen antagonistisiin, sovittamattomasti vastakohtaisiin luokkiin.

Luokkien synty oli yhteiskunnan vaistonvaraisen kehityksen tulosta, joka johti yksityisomistuksen ja ihmisten taloudellisen eriarvoisuuden ilmaantumiseen. Päinvastoin luokkien hävittäminen voi tapahtua vain proletariaatin tietoisien luokkataistelun tuloksena, joka johtaa sosialistisen vallankumouksen voittoon.